

Horisontforskydninger – Er mirakelværkstedets tid forbi?

- En analyse af et flerdimensionalt pres på den danske flexicuritymodel

Titelblad:

Horisontforskydninger – Er mirakelværkstedets tid forbi?

- En analyse af et flerdimensionalt pres på den danske flexicuritymodel

Speciale i Politik og Administration

ved Aalborg Universitet

Vejleder: Per Kongshøj Madsen

Aflevering den 11. juni 2007

Forord:

Det danske arbejdsmarked har gennem de sidste år været udsat for stor international bevågenhed, der har været stor interesse fra de øvrige EU-landes side, og OECD har været rosende overfor ”den danske model”, senest i den årlige tilstandsrapport for de vestlige arbejdsmarkeder – Employment Outlook 2005, hvor der blev givet en direkte opfordring til Tyskland og Frankrig om at nærme sig den danske model. (Andersen og Svarer 2005, s. 1) Det er dog ikke uden at trække lidt på smilebåndet, at læse denne OECD-anbefaling, da Danmark i 1980’erne fik en anbefaling, at skulle kigge nærmere på den tyske model. (Goul Andersen 2005, s.1)

Men hvad har så gjort, at der pludselig er kommet dette fokus på den danske model. Det er blandt andet sætninger, som ”det danske jobmirakel”. Fra 1993 til 2002 er den danske arbejdsløshed faldet fra 12 % til 5 % af arbejdsstyrken (Madsen og Pedersen 2003, s.12), og det nyeste arbejdsløshedstal på 3,7 % af arbejdsstyrken (Danmarks Statistik 2007, s. 1). Det er sket samtidig med, at der ikke har været speciel inflationær tendens. Dette er sket samtidig med at den samlede beskæftigelse er vokset med ca. 200.000 personer, primært i den private sektor, og samtidig med har overskuddet på betalingsbalancen været konstant (Madsen og Pedersen 2003, s.12).

Udvikling kan nok ikke kun tilskrives den danske arbejdsmarkedsmodel (også kaldet Flexicurity-modellen), Det har ikke været uden betydning, at de danske regeringer i 1980’erne og stor del 1990’erne brugte mange kræfter på en genopretning af den danske økonomi. (Goul Andersen 2005, s.1) Men det virker som om flexicurity-modellen giver en række svar på de udfordringer, som de vestlige arbejdsmarkeder står overfor med ændring af produktionsmønstre og måder, og presset fra globaliseringen. (Goul Andersen 2005, s.1)

Den positive udvikling som det danske arbejdsmarked har gennemgået må dog ikke blive en politisk sovepude. Der skal dog også være en balance i de ændringer, der gennemføres fra politisk side, og på den anden side forståelse for dynamikkerne af flexicurity-modellen. Det kan godt være at den danske flexicurity-model er opstået utilsigtet, som er sket over en lang

periode ved en række institutionelle tilpasninger. Derved kan der fra politisk side ikke bare pilles ved modellens enkelt dele uden det får konsekvenser for hele modellen. (Goul Andersen 2005, s.2).

Det er med den danske flexicurity-model, som med humlebien. Den flyver vi ved endnu ikke helt hvordan den flyver, men vi kan være sikre på den ikke flyver, hvis vi sætte et par fluevinger på den. (Goul Andersen 2005, s.1)

Jeg vil tilegne dette speciale til min tysk-, historie- og samfundsfaglærer Rolf Giesler, som desværre ikke længere er i blandt os. Han var den første, der professionelt pustede til gløden af min spirende samfundsvidenskabelige interesse i folkeskolen.

Derudover vil jeg gerne takke mine vejledere John Houman Sørensen og Per Kongshøj Madsen for deres indsats i forbindelse med min specialeskrivning, samt Christian Brandt Rasmussen, Maria S. Bertelsen, Bjarke Højgaard og Claus Aune for de påtog sig den utaknemlige opgave at være korrekturlæsere.

Abstract:

Changes – Is the miracle shops days over?

An analysis of a multidimensionel pressue on the danish flexicurity model

In the late 1990'es and to present day the Danish labour market has been known as the miracle shop, because it has succeed in Denmark to combine economy growth with cut unemployment from 12 percent in 1993 to 3,7 percent in 2007. This has given the Danish labour market model quirt some notice throughout Europe because many of the countries in Europe are fighting with the same problem themselves.

It seems like every thing about the Danish flexicurity model is just perfect and Denmark has become the role model for all Europe. Everybody is this day coming to Denmark study “The Danish Way but life is not a fairy tale and the Danish flexicurity model is not perfect it is also faced the changes.

My analyses demonstrate that there are pressures on all tree key-elements of the Danish flexicurity model. The flexible labour market is getting pressure from tree different levels from the EU regulation, from the Danish political system and from the declining support to the trade unions. This is rocking the foundation of the Danish labour market model.

The next pressure point is the declining support to the unemployment-benefits system. The support is declining because of unemployment-benefits system is unable to keep to with the growth in salaries. Thereby is the whole flexibility and security nexus of the Danish flexicurity model under pressure.

Finally, the active labour market policies have undergone some changes that it now is putting some of the flexibility under pressure.

My general conclusion is that the main challenges to the Danish flexicurity model are in the main axis of the Danish flexicurity model between and within the flexible labour market and unemployment-benefits system.

Forord:	3
Abstract:	5
1.0 Problemformulering:	9
1.1 Flexicurity-modellen:	9
1.1.1 Den gylden trekant:	10
1.2 Problemstilling:	18
2.0 Metode:	20
2.1 Videnskabsteori:	20
2.1.1 Den sociologiske feltanalyse:	20
2.1.2 Bourdieus og den sociologiske feltanalyse	21
2.2 Den sociologiske feltanalyse som del af forskningsdesignet og metode:	23
2.2.1 Problemformuleringen.....	23
2.2.2 Teori og Empiri	25
2.2.3 Metodiske overvejelser vedrørende analyse	27
3.0 Teori	29
3.1 Velfærdsregimeteori:	29
3.1.1 Det residuale regime	31
3.1.2 Det konservative kooperativeregime	31
3.1.3 Det socialdemokratiske velfærdsregime	32
3.2 Institutionalismen	32
3.2.1 Path-dependency og policy martingale.....	32
3.3 Diskursteori:	35
3.3.1 Maarten A. Hajers Argumentative diskursanalyse	35
3.3.2 Story-line	35
3.4 Flexicurity	36
3.4.1 Flexicurity – Baggrund, definition og forskellighed.....	37
3.4.2 Flexicurity – et analytisk redskab	39
3.5 Operationalisering af teorierne	40
3.5.1 Operationalisering af velfærdsregimeteori	40
3.5.2 Operationalisering af path-dependency og policy martingale	41
3.5.3 Operationalisering af diskursteori.....	42

3.5.4 Operationalisering af flexicurity	42
3.5.5 Samlet operationalisering	43
4.0 Analyse.....	45
4.1 Presset på det fleksible arbejdsmarked	45
4.1.1 Det danske aftalesystem og arbejdsmarkedsparter	46
4.1.2 Presset fra den faldende organisationsprocent	48
4.1.3 Presset fra det politiske system.....	49
4.1.4 Presset fra EU	51
4.1.5 Delkonklusion.....	53
4.2 Presset på velfærdsydelserne	54
4.2.1 Staten og velfærdsydelserne	54
4.2.2 Delkonklusion.....	59
4.3 Presset på den aktive arbejdsmarkedspolitik.....	60
4.3.1 Arbejdsmarkedsreformer og aktiv arbejdsmarkeds politik	60
4.3.2 Delkonklusion.....	67
5.0 Konklusion.....	69
6.0 Litteraturliste:.....	71
6.1 Tidsskrifter og artikler	74
6.2 Audiokilder:.....	75
6.3 Websider	75

1.0 Problemformulering:

Horisontforskydninger, forstået som ændring af den måde man ser og forstår verden, og i dette speciales tilfælde arbejdsmarkedspolitikken, på (Højlund 2004), det vil være omdrejningspunktet for dette speciale, hvor jeg vil belyse om de nye udviklingstendenser og især italesættelse af udviklingen i den danske arbejdsmarkedspolitik konsekvenser for den danske arbejdsmarkeds model.

For at jeg kan komme frem til en analyse, vil jeg i de næste hovedafsnit beskrive arbejdsmarkedspolitikken i mit perspektiv, som vil danne grundlag for hele specialet.

1.1 Flexicurity-modellen:

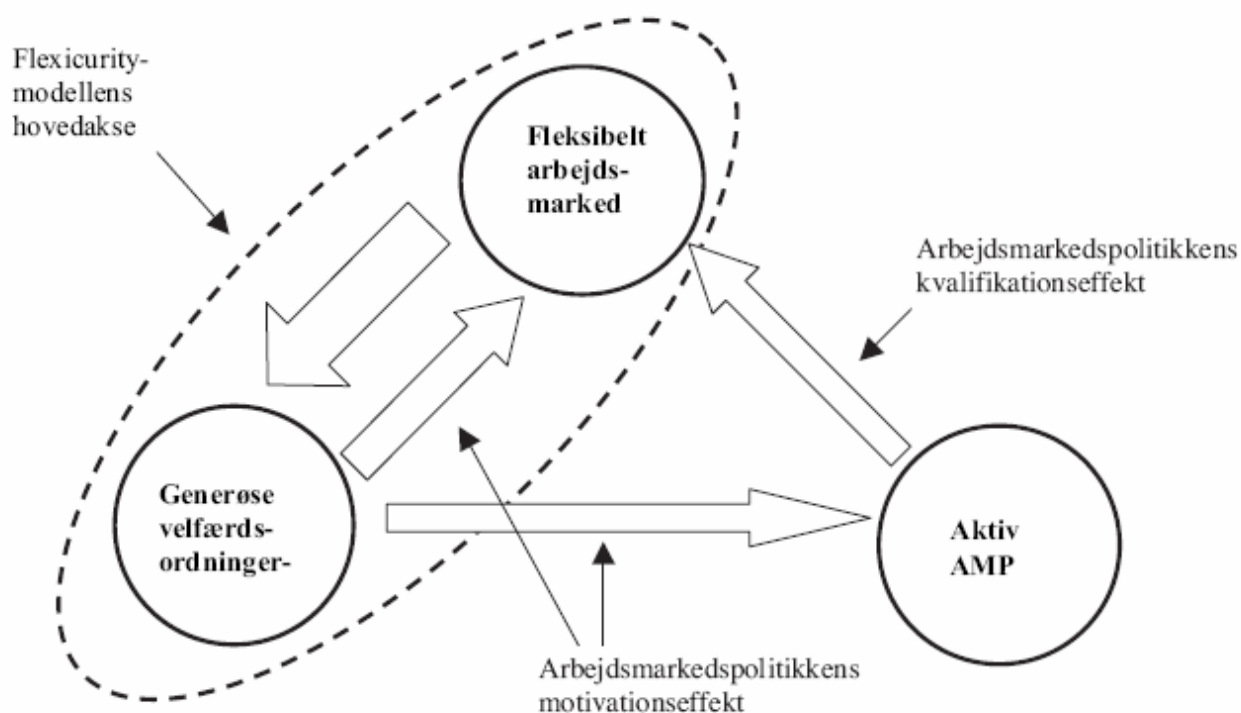
Der er indbygget fare ved at tale om modeller i sammenhæng med det danske arbejdsmarked for det kan foranledige én til at tro, at der har ligget en vision og policy til grund for modellen. Men der er i virkeligheden tale om en løbende institutionalisering, og derved en opståelse af path-dependence¹ på reguleringen af arbejdsmarkedet (Kongshøj Madsen 2003, s.26).

Derfor opfatter jeg begrebet 'den danske flexicurity-model', som et analytisk værktøj, der er blevet brugt til at tage et øjebliksbillede af den danske model, som den ser ud i dag. Den danske flexicurity-model har især været med til at øge forståelsen af økonomi- og incitamentsstrukturer på det danske arbejdsmarked og derved givet en anden tilgang til den danske arbejdsmarkedspolitik.

Nedenfor er der lavet en grafisk fremstilling af den danske flexicurity-model, kaldet "den gyldne trekant". Her kan ses hovedområder i flexicurity-modellen, og de arbejdsmarkedspolitiske motivationseffekter, der forbinder hovedområderne.

¹ Path-dependence: Et begreb indenfor politologien, der påpeger at den institutionelle udvikling er "stiftafhængig" af arven fra tidligere truffet beslutninger. (Goul Andersen 2004, s. 1)

Figur 1.1: Den danske "flexicuritymodel"

Kilde: Kongshøj Madsen 2005, s. 11

Jeg vil i det nedenstående afsnit gennemgå den gylden trekants tre hoveddele og motivationseffekter.

1.1.1 Den gylden trekant:

Begrebet den gyldne trekant er med inspiration fra en rapport fra Arbejdsministeret i 1999 (Bredgaard, Larsen og Kongshøj Madsen 2005, s.18). Modellen beskriver den danske arbejdsmarkedskombination mellem den høje jobmobilitet, det finmaskede sikkerhedsnet for ledige samt den aktive arbejdsmarkedspolitik. Den høje jobmobilitet skyldes i udpræget grad det danske arbejdsmarkeds høje eksterne numeriske fleksibilitet², hvor den danske arbejdstager, har meget lav jobbeskyttelse. At der er høj ekstern numerisk fleksibilitet understøttes af den nedenstående figur, der viser, at den danske anciennitet på arbejdstagerens

² Begreb bliver uddybet i kapitel 3.4.2

nuværende job er blandt den laveste i OECD-landene. Den lave anciennitet kan i høj grad tilskrives den lave arbejdsmarkedsregulering, der er i Danmark.

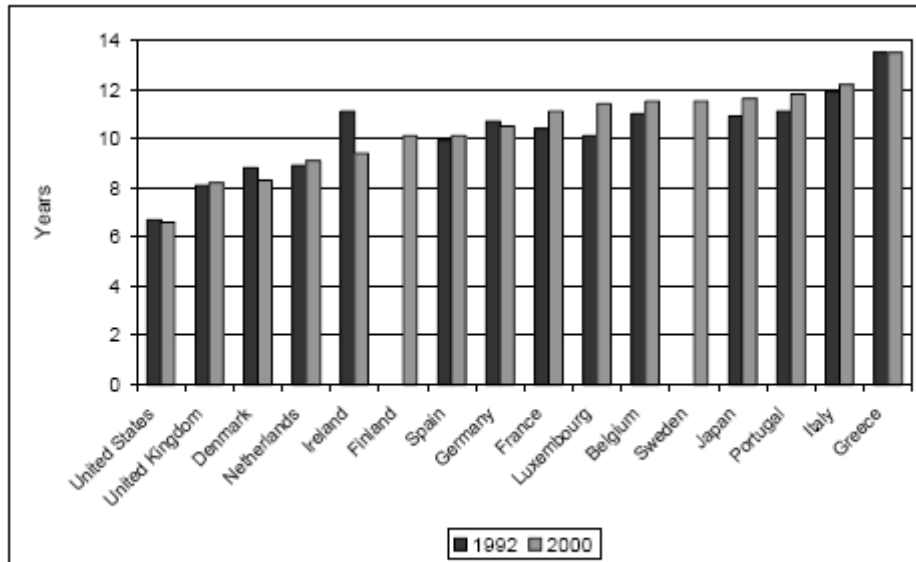

Figure 7: Average tenure (years) for employees in a number of OECD-countries. Source: Auer and Cazes 2003, table 2.1.

Kilde: Kongshøj Madsen 2005, s. 13

Som det kan aflæses i den nedenstående graf er Danmark et af de lande, som har nogle af de lempeligste afskedigelsesvilkår i verden, og det er i udpræget grad, hvis vi sammenligner os med de lande vi normalt sammenligner os med. Den lave ansættelsesbeskyttelse betyder også, at der er en stor gennemstrømning af arbejdskraft på det danske arbejdsmarked, og en lav ansættelsesanciennitet hos de danske arbejdstagere. Hvert år er op mod en fjerdedel af arbejdsstyrken berørt af ledighed. (Bredgaard, Larsen og Kongshøj Madsen 2005, s.18) Det er denne gennemstrømning, som ses i den gyldne trekants pile mellem det fleksible marked og velfærdsydelse.

En af grundene til det danske arbejdsmarked ser sådan ud er, at arbejdsmarkedsreguleringen sker gennem kollektive aftaler mellem arbejdsmarkedsparterne. (Andersen og Mailland 2005, 93) Det er de danske arbejdsgivere og arbejdstagere, der gennem deres hovedorganisationer, sektororganisationer og lokale forhandlinger sikrer en regulering med overenskomsterne. Dette aftalesystem er opstået gennem en langinstitutionel udvikling, men har i høj grad brygget på en høj dansk organisationsprocent.

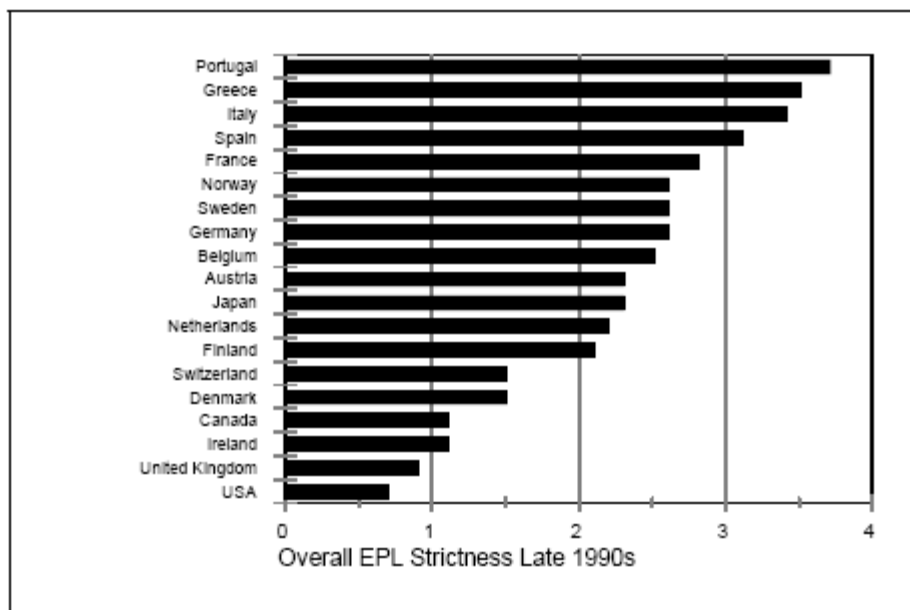

Figure 8: Overall strictness of employment protection legislation (ELP) in the late 1990s. Average indicator for regular contracts, temporary contracts and collective dismissals. Source OECD 1999, table 2.5.

Kilde: Kogshøj Madsen 2005, s.14

Derfor kan det ses udfordring for det danske aftalesystem, når der for øjeblikket er en faldende organisationsprocent fra 88 % i 1995 (Goul Andersen 1998, s. 45) til 77 % i 2007 (Ugebrevet A4, d. 8/1 2007), da dette kan tages som tegn på vigende tillid til det danske aftalesystem.

Derudover er der også kommet en øget EU-regulering blandt andet i forhold til kollektive afskedigelser, arbejdstid og atypiske ansættelser (Andersen og Mailand 2005, s. 93) Der er dog tale om minimumsregulering, og derfor har det ikke haft den store påvirkning på arbejdsmarkedsreguleringen i Danmark (Andersen og Mailand, s. 93) Men EU's fremtidige reguleringsrolle er ikke til at spå om (Andersen og Mailand, s. 93), da EU har en tendens til bruge de reguleringsredskaber, der er til rådighed.

Den andet kendetegn ved den gyldne trekant er velfærdsydelseerne. På grund af den tidligere omtalte høje numeriske fleksibilitet, så er der en del arbejdstagere, der når de bliver ledige kommer i kontakt med den anden hoveddel af den gyldne trekant, velfærdsydelseerne. De ledige overgår enten til dagpengesystemet, hvis de er forsikrede, eller kontanthjælpssystemet,

hvis de ikke er forsikret. Det er disse systemer, der udgør sikkerhedsdelen af den danske flexicurity-model³. Det er den sociale sikkerhed, der kendetegner det danske arbejdsmarked. Dagpengesystemet sikrer nemlig visse løngrupper op til 90 % af lønniveauet i overførelsesindkomst. (Kongshøj Madsen 2005a, s. 15)

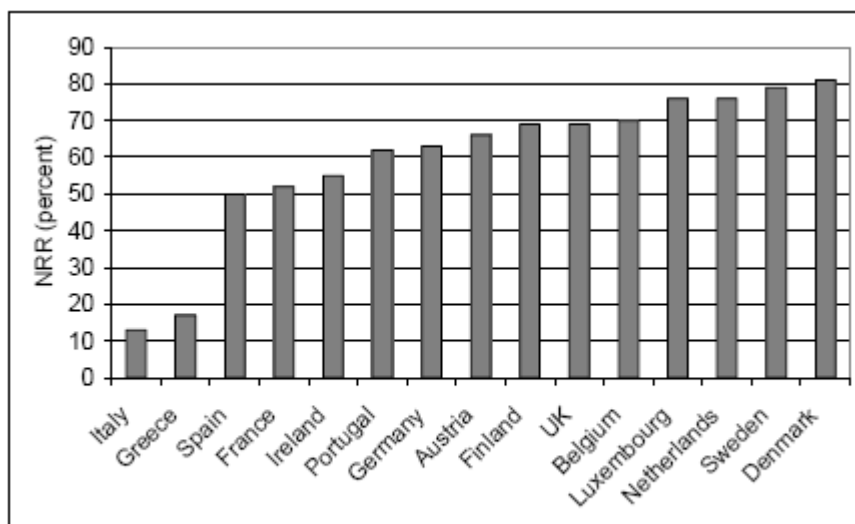

Figure 9: Average net replacement rates (NRR) for 60 months of unemployment for an average of different family types and income levels. Percent. Source OECD 2002, table 3.10

Kilde: Kongshøj Madsen, s. 16

Den danske flexicuritymodels fleksibilitet og sikkerhed nexus⁴ mellem høj numerisk sikkerhed og høj social sikkerhed. Det er denne nexus, der er med til at skabe den nødvendige tillid hos arbejdstagerne, for at acceptere den høje numeriske fleksibilitet. (Ugebrevet A4, d. 2/4 2007) Derfor er det en udfordring for den danske flexicuritymodel, når der de sidste 15 år er sket en udhuling af dagpengesatsen på 25 % (Ugebrevet A4, d. 2/4 2007).

En anden udfordring for den danske flexicurity model er, at arbejdsmarkedsreformerne siden 1994 langsomt men sikkert været med til at begrænse dagpengeperioden, og senest med

³ Jeg vil i dette speciale i forholde mig til ændringer i dagpengesystemet, da det er dagpengesystemet, der traditionelt har haft tilknytning til det arbejdsmarkedspolitiske område. Mens kontanthjælpen har haft tilknytning til socialpolitik og være administreret på kommunalt niveau. Men fra arbejdsmarkedsreformen af 2003 blev både dagpenge- og kontanthjælpsområdet underlagt beskæftigelsesministeriet, og administreret af jobcenterne. Men jeg har afgrænset mig fra at forholde mig til ændringerne i kontakthjælpslovgivningen, da jeg beskæftiger mig med arbejdsmarkedspolitik.

⁴ Nexus: Et krydsfelt. Jeg beskriver de teoretiske baggrunde for flexicurity i kapitel 3.4

reformen i 2003, hvor passivperioden⁵ blev afskaffet, og herefter skal arbejdssøgende være aktivt arbejdssøgende fra første ledighedsdag med sanktionsmuligheder, såsom tilbageholdelse af dagpenge, overfor den ledige, hvis dette krav ikke overholdes. (Regeringen 2003, s.12.) Denne udvikling er en kraftig opstramning, derfor kan det også være med til at erodere den tidligere omtalte tillid. Da, disse reformer i perioden fra 1994 til 2003 hurtigt har ændret forudsætningerne for dagpengesystemet, hvor medlemmerne gennem mange år har indbetalt forsikring gennem a-kasserne.

Reformerne af aktiv- og passivperioderne hænger tæt sammen med det sidste ben i den gyldne trekant. For selv om det er størstedelen af de ledige, som selv finder tilbage på arbejdsmarkedet (Bredgaard, Larsen og Kongshøj Madsen 2005, s.18) er der alligevel en del ledige, der bevæger sig over i den tredje hoveddel af den gyldne trekant, den aktive arbejdsmarkedspolitik.

Den aktive arbejdsmarkedspolitik har to effekter, som det ses i modellen. For det første kvalifikationseffekten, der skal sikre det nødvendige kvalifikationsløft af den ledige igennem jobtræning eller uddannelse, så den ledige kan vende tilbage til arbejdsmarkedet. For det andet motivationseffekten, der skal motivere eller give den ledige et incitament til at vende tilbage til arbejdsmarkedet inden den ledige skal påbegynde et aktiveringsforløb.(Andersen og Svarer 2005, s. 6)

Det var med arbejdsmarkedsreformen af 1994⁶, at grundlaget for den aktive arbejdsmarkedspolitik, der kendetegner den danske flexicuritymodel, der i dag er blevet lagt. Kendetegnet ved indførelsen af passiv- og aktivperioder, hvor de arbejdssøgende skulle i aktivering i aktivperioderne. Med indførelsen af et regelbaseretsystem, hvor de arbejdssøgende får udarbejdet individuelle handlingsplaner, decentraliseret implementering af politikker af trepartsbaserede netværk og fjernelse af muligheden for at optjene dagpengereget ved deltagelse i aktiveringsprogrammer. (Konghøjs Madsen 2005a, s.16-17)

⁵ Tidligere har dagpengeperioden været delt op i passiv og aktivperioder. Udviklingen inden for dette område vil blive dybere beskrevet i kapitel 4.3

⁶ Jeg vil i kapitel 4.3 dybere gennemgå indholdet af blandt andet arbejdsmarkedsreformen 1994.

Der siden blevet lavet om i systemet med efterfølgende arbejdsmarkedsreformer, hvilket jeg vil beskæftige mig med i analyseafsnittet. Men den aktive arbejdsmarkedspolitik i hvilken som helst udformning, er også mødt af en række udfordringer.

For det første er den danske aktive arbejdsmarkedspolitik den dyreste i Europa, som det ses på nedenstående graf. Det passive niveau er så stort på grund af det danske dagpengeniveau, som tidligere omtalt. Men også forbruget på de aktive arbejdsmarkedspolitikker, er kun overgået af Holland, der er blandt de højeste på grund af det individuelle regelbaserede system. (Kongshøj Madsen 2005a, s. 18)

Det har også medført det er blevet rejst kritik af den aktive arbejdsmarkedspolitik for at være for dyr, i forhold til hvad man får ud af den. (Andersen og Svarer 2005, s.6) Da, der er både positive og negative effekter⁷ ved aktiv arbejdsmarkedspolitik. En positiv effekt er, når en arbejdssøgende nærmere sig modtagelsen af et aktiveringstilbud stiger motivation for at søge og finde et arbejde for at undgå dette tilbud. Dette kaldes *motivationseffekten* (Andersen og Svarer 2005, s. 6) Men når den enkelte arbejdssøgende først har modtaget et aktiveringstilbud falder interessen for at søge et arbejde, mens aktiveringsprogrammet færdiggøres. Dette kaldes *fastlåsnings-effekten* (Andersen og Svarer 2005, s. 6) Den sidste effekt ved aktiv arbejdsmarkedspolitik kaldes *programeffekten*, som referer til en arbejdssøgende når en arbejdssøgende har gennemført et aktiveringsprogram, så har den arbejdssøgende fået en kompetence- og eller kvalifikationsløft, der kan være med til at indsnævre den arbejdssøgendes søgeadfærd og endda forlænge ledighedsperioden (Andersen og Svarer 2005, s. 7)

⁷ Med tillægsordene positiv og negativt forholder jeg mig kunne til om den arbejdssøgende kommer i arbejde eller ej. Ikke i forhold til andre afledte effekter af at være i et aktiveringsprogram.

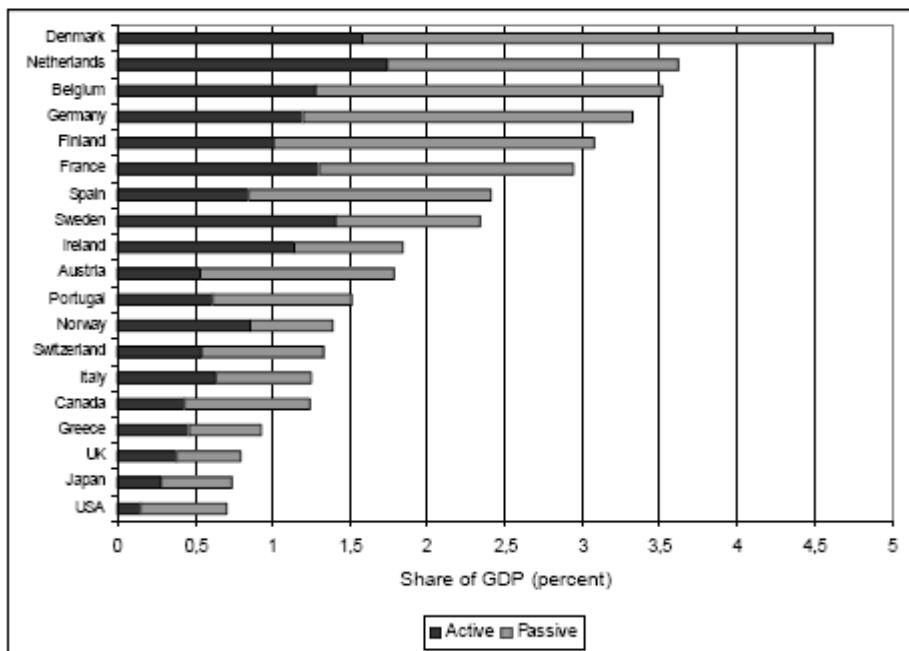

Figure 10: Expenditure on active and passive labour market policy, 2002 or latest year. Share of GDP. Source: OECD 2003.

Kilde: Kongshøj Madsen 2005a, s. 18

Det andet pres udviklingen af det aktive arbejdsmarkedspolitiske område har medført, er et decideret diskursskift og dermed et følgende policyskift med arbejdsmarkedsreformen af 1994, hvilket markerer et brud fra den danske velfærdsstats tidligere overvejende universalistiske policy. (Torfing 2003, s. 238-239)

Denne udvikling er interessant, da det er et udtryk for det paradoks om, hvordan et liberalt arbejdsmarked kan sameksistere med en klassisk skandinavisk velfærdsstat⁸. Men også om den fortsatte udvikling siden 1994 til dag vil være med til at sætte den danske arbejdsmarkedsmodel under pres på grund af yderligere policyændringer.

Hermed har jeg præsenteret modellen i sin helhed. Hovedaksen i modellen mellem det fleksible arbejdsmarked med høj jobmobilitet baseret på ”hyr og fyr”-princippet, og sikkerheden for de ledige på grund af den høje gennemstrømning gennem dagpenge- og kontanthjælpssystemerne. Ved siden af hovedaksen, ses den aktive arbejdsmarkedspolitik, der skal motivere eller kvalificere de ledige, der har problemer med at finde tilbage på

⁸ Jeg uddyber dette begreb teoriafsnittet 3.1.

arbejdsmarkedet, og hvilke udfordringer og pres jeg ser den danske flexicuritymodel bliver udsat for i disse år.

1.2 Problemstilling:

Den danske arbejdsmarkedsmodel befinder sig under et flerdimensionalt pres, der vil erodere arbejdsmarkedsmodellen, som har været udslagsgivende for den danske arbejdsmarkedssucces.

Jeg har gennem problemformuleringen defineret min opfattelse af den danske flexicuritymodel. Påpeget hvilke udviklingstendenser jeg iagttager, samt hvad der efter min påstand er pres på den danske arbejdsmarkedsmodel, og dette jeg vil undersøge gennem dette speciale.

Jeg peger på et pres på det fleksible arbejdsmarked, da et pres på det danske aftalesystem gennem faldende organisering og fremkomsten af nye fagforeninger, der ikke er overenskomstbærende. Derved er grundlaget for konsensusprincippet⁹ bortfaldet, og arbejdsmarkedsparter ser ikke grund til at forsætte aftalesystemet, da der kan sikres kollektiv opbakning til overenskomsterne, da de ikke vil være repræsentative.

Det andet pres jeg undrer mig over, er hvor jeg sammenkæder presset på det fleksible arbejdsmarked og presset på dagpengesystemet. Min undren er, det grundlæggende for den danske fleksibilitets- og sikkerhedsnexus er, at der eksisterer en tillid til arbejdstagere i ledighedssituationer modtager en kompensation for den høje numeriske fleksibilitet, der kendetegner det danske arbejdsmarked.

Tillid til kompensationen eroderes, da dækningsgraden af dagpengene i forhold til tidligere lønniveau, i løbet af par årtier er kraftigt forringet. Derfor er der ved at ske en medlemsflugt fra A-kasserne, og endnu et kendetegn ved den danske arbejdsmarkedsmodel som jeg peger på som et muligt pres.

Endnu et pres jeg opstiller, er presset på velfærdydelse har en sammenhæng med indførelsen og ændringerne af den aktive arbejdsmarkedspolitik. Forkortelserne af

⁹ Konsensusprincippet: Se side 49

dagpengeperioderne kan også være med til at fjerne grundlaget for den tillid, der er nødvendig for opretholde fleksibilitets- og sikkerhedsnexusen.

Samtidig har indførelsen og ændringerne i den aktive arbejdsmarkedspolitik også repræsenteret en kraftig policyændring i arbejdsmarkedspolitik – ”en stille revolution”, som den beskrives af Jakob Torfing. En revolution fordi disse policyændringer repræsenterer indførelsen af workfare-diskursen, og indførelsen af et yderlige residual-kendetegn i vores hovedsagligt universalistiske velfærdstatsmodel. (Torfing 2003, s. 238-239)

Til sidst mener jeg, at der også er et eksternt pres på den danske arbejdsmarkedsmodel. Det er især EU, der ligger et pres fordi det er muligt, at EU afgør at det danske aftalesystem er underlagt reguleringen af det indre marked. Derved en udhuling af det danske aftalesystem, og derved grundlaget for det fleksible arbejdsmarked.

Jeg vil gennem mit videnskabsteoretiske afsnit og teoriafsnittet præsentere mit analyseapparat, hvorigennem jeg vil operationalisere min problemstilling, så jeg kan analysere, min problemstilling om eroderingen af den danske arbejdsmarkedsmodel.

2.0 Metode:

I nedenstående metodeafsnit ønsker jeg at afklare, hvordan jeg videnskabsteoretisk har tænkt mig at gribe specialet an, og derudover hvilke metodiske overvejelser den valgte videnskabsteori har medført. Først vil jeg dog redegøre for opbygningen af specialet.

2.1 Videnskabsteori:

Jeg har valgt at bruge sociologisk feltanalyse, som det videnskabsteoretiske grundlag i dette speciale. Det har jeg valgt, fordi jeg gennem den sociologiske feltanalyse skal forholde mig til en historisk konkret analyse af udviklingen af det arbejdsmarkedspolitiske felt, med fokus på at afdække struktur, magtrelationer og kampe om at fastholde og ændre magtrelationer. (Mathisen og Højberg 2004, s. 233) I nedenstående afsnit vil jeg beskrive, redegøre og oprationalisere, hvordan jeg har tænkt at bruge den sociologiske feltanalyse i mit speciale.

2.1.1 Den sociologiske feltanalyse:

Den sociologiske feltanalyse jeg har valgt at anvende tager udgangspunkt i brugen af historisk konkrete analyser inden for sociologisk feltanalysemodel, som det kendes fra den franske sociolog Pierre Bourdieus forfatterskab. (Mathisen og Højberg 2004, s. 234) Den tekst der ligger til grund for dette afsnit er en dansk videnskabsteoretisk antologi, hvor det er afsnittet om sociologisk feltanalyse skrevet af Anders Mathisen og Henriette Højberg, og derved bruger jeg ikke en primær kilde i udarbejdelsen af mit videnskabsteoretiske afsnit, hvilket jeg gør i min beskrivelse og redegørelse af Bourdieus forfatterskab og teoriudledning bruger en fortolkning.

Derfor er mit videnskabsteoriafsnit påvirket af denne fortolkning, jeg har valgt denne fortolkning, da den er yderst relevant i forhold til mit speciale, og da kilden efter min vurdering kan beskrives som valid, da det er en meget brugt antologi i undervisningsøjemed.

Jeg vil derfor gennem det videnskabsteoretiske afsnit referere til Bourdieu, mens kildehenvisningerne vil henvise til Anders Mathisen og Henriette Højberg.

2.1.2 Bourdieus og den sociologiske feltanalyse

Bourdieus forfatterskab og videnskabelige tilgang er i høj grad et opgør med to tendenser i den moderne videnskab om diskurser. For det første er det et opgør med den moderne videnskabs selvoptagethed, hvor analyser af sociale mekanismer og magtrelationer sker på et individuelt og situationistisk plan. Men afholder sig fra en systematisk gennemgang af den historie, der ligger til grund for det strukturelle forhold og de agerende muligheder.

Derved opnås ikke den ”objektivering” – synliggørelse – af de historiske forudsætninger og materielle og sociale omstændigheder, der muliggør og begrænser diskurser og menneskers konkrete handlen. (Mathisen og Højberg 2004, s. 236) Det er derfor nøglen til Bourdieus feltanalyse, er konkret historisering, altså at omsætte historien til konkret kontekst i forhold til genstandsfeltets strukturer og aktører. (Mathisen og Højberg 2004, s. 236)

Det andet opgør Bourdieu laver er imod forestillingen om sandhedens universelle gyldighed. (Mathisen og Højberg 2004, s. 236) Objektivering er vigtig i forhold til genstandsfeltet, og derfor bliver forskeren også nød til at gennemgå en selv-objektivering. Altså, at synliggøre hvor forskningens interesseorientering og forskernes interesse for forskningsobjektet kommer fra. (Mathisen og Højberg 2004, s. 237) Bourdieu har også konkretiseret hvilke overvejelser, der skal gøres i forbindelse med denne selv-objektivering:

1. Objektiverer forskerens sociale position i forskningsfeltet.
2. Objektiverer arbejdsstedet/forskningsinstitutionens faglige traditioner og forskerens teoretiske position.
3. Objektiverer forskernes sociale position i samfundet aktuelt og det tidligere livsforløb og erfaringer. (Mathisen og Højberg 2004, s. 237)

Derved kan Bourdieus feltanalytiske position defineres som: ”En videnssociologisk position, der objektiverer de historiske forudsætninger og de materielle og sociale forhold, der giver de

modstridende positioners gyldighed, dvs. En sociologisk reflektiv videnskab, der objektiverer de modstridende interesser i feltet for videnskabeligt arbejde”. (Mathisen og Højberg 2004, s. 239)

I en sociologisk feltanalyse skal forskeren også tage stilling til hvilket samfundsniveau, at undersøgelsen skal foregå på. Det skal ske for forskeren kan objektivere sit genstandsfelts handelssammenhænge, feltkonstruktioner og magtpositioner. (Mathisen og Højberg 2004, s. 249 og 258) Det er derfor vigtigt i den sociologiske feltanalyse at skelne mellem de symbolske strukturer og de objektive sociale strukturer, men med den hensigt at kunne redegøre for og klargøre de sammensatte og modsætningfulde sammenhænge i genstandsfeltet. (Mathisen og Højberg 2004, s. 250). Derfor skal der også skelnes mellem forskellige niveauer af aktørens praksisformer:

1. Den politiske retorik.

2. Den praktiske implementering af politikken.

3. Handlingsrationalet i ”markarbejderens” sociale praksis, deres måde at udføre arbejdet på. (Mathisen og Højberg 2004, s. 250)

Derfor kan der med fordele undersøges på forskellige politiske og institutionelle niveauer, det kan klargøres hvilke forskellige forståelser og praksiser, der er blandt genstandsfeltets aktører. Det kan være med til at give en vigtig forklaring af den strukturelle betingelse i genstandsfeltet, og dermed en forståelse af de egentlige magtrelationer, der gør sig gældende. (Mathisen og Højberg 2004, s. 250-251) Derfor kan diskursanalyser, dokument- og tekstanalyser og analyser af beslutningsprocesser være gode redskaber i en feltanalyse, men det vigtigste er ikke at beskrive genstandsfeltet, men at få en forståelse af de egentlige magtrelationer. (Mathisen og Højberg 2004, s. 251)

2.2 Den sociologiske feltanalyse som del af forskningsdesignet og metode:

Formålet med specialet er at afklare, hvilken udvikling den danske arbejdsmarkedspolitik har gennemgået siden 1994 og frem til i dag. Dette gøres for at forklare, om de diskurser og policies, der har formet det der er kendt som det danske jobmirakel, og egentlig bærer kimen til at erodere den selv samme model, som har været grundlaget for jobmirakelet.

2.2.1 Problemformuleringen

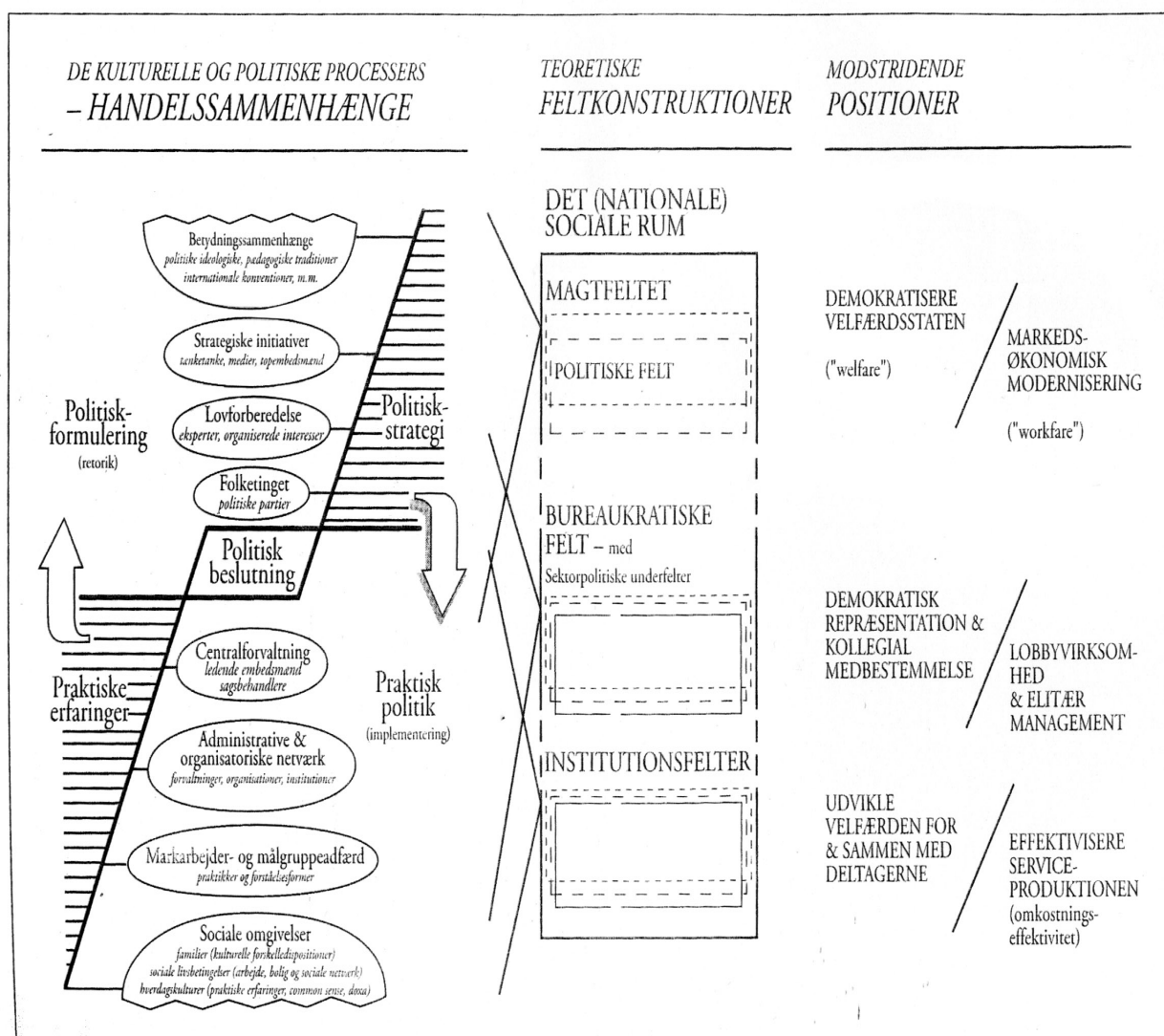
I Problemformuleringen har jeg beskrevet mit speciales genstandsfelt, den danske arbejdsmarkeds model, for mig defineret ved flexicurity modellen. Jeg beskriver den danske flexicurity gennem den gyldne trekant, hvilke hoveddele den består af og hvilket flow, motivation og incitament strukturer, der gør sig gældende i den danske flexicurity model.

Derefter beskrev jeg hvilke udviklingstendenser, udfordringer og problemstillinger jeg kan se den danske flexicurity model stå overfor på grund af udviklingen, som jeg har beskrevet er sket indenfor for hoveddelene og inciment- og motivationsfaktorerne.

Jeg har derudover beskrevet i problemformuleringen på hvilket struktur- og aktørniveau jeg befinder mig på i specialet. Derved har jeg afgrænset mit genstandsfelt og hvilket årsagsforklaringer jeg vil bruge i den senere analyse. Jeg har også lavet afgrænsning for at aktivere min videnskabsteori. Nedenfor er feltanalysemodellen afbilledet, denne model skal være med til at binde specialets videnskabsteoretiske udgangspunkt sammen med den øvrige metodiske tilgang.

Gennem problemformuleringen har jeg afgrænset mit genstandsfelt til at være på et modelniveau, hvor jeg beskæftiger mig med den overordnede strukturudvikling indenfor arbejdsmarkedspolitik, og for hvilke aktørpositionere, der har været indenfor det overordnet aktører i dette speciale især trepartsområdet.

Det vil i forhold til feltanalysemodellen betyde, at jeg bevæger mig inden for det politisk-strategiske felt, hvor jeg især forholder mig til de strategiske initiativer, lovforberedelserne og selve den politiske beslutning.

Kilde: Mathisen og Højberg 2004, s. 258

Inden for feltkonstruktionen bevæger jeg mig krydsfeltet mellem magt- og det politiske felt, da mit genstandsfelt er den overordnede strukturelle udvikling indenfor arbejdsmarkedspolitikken, hvordan aktørerne positionerer sig, og hvordan denne udvikles og ændres indenfor feltet. Derfor bevæger jeg mig inden for magtfeltet og det politiske felt, da jeg afgrænser mig fra at se på implementeringen af de strukturelle udviklinger.

Den modstridende position i dette speciale er på et modelniveau mellem den danske velfærdsstat og et markedsøkonomisk orienteret arbejdsmarked eller mellem welfare og workfare.

2.2.2 Teori og Empiri

Det teoretiske grundlag for at kunne analysere min problemstilling fokuserer på forskellige områder af samfundsteorien.

For det første har jeg valgt velfærdsteori. Grunden til jeg mener, at det er formålstjenstligt at bruge velfærdsteori er det kan give mig en forståelsesramme af de velfærdsudviklinger og reformer, der er sket i den periode, hvor min problemstilling er sat.

Jeg fokuserer på den del af det velfærdsteoretiske område, der beskæftiger sig med institutionalismen. Det gør jeg, da det vil kunne give mig en forståelse af de institutionelle udviklinger, der er sket indenfor velfærdsstaten. Da jeg mener, at denne teoretiske tilgang vil give mig en forståelse af de institutionelle dynamikker, der skaber samfundsudvikling.

Jeg er især interesseret i den del af den ny-institutionelle teori, der beskriver den indre dynamik i institutioner. Især begrebet "policy martingale"¹⁰ finder jeg det brugbart i forhold til min undersøgelse, da dette begreb giver en forståelse af, de indre kulturer og forventninger i en institution kan medføre et decideret path-breaking. Det står jo i modsætning til den klassisk institutionelle forståelse, hvor en institution altid vil være selvbalancerende og derved sikker en path-dependence i høj grad på grund af institutionen indre inert. (Goul Andersen 2001, s. 132)

Den dynamiske institutionsforståelse åbner på den anden side også for, at reformer ikke sker på grund af deciderede målbare udfordringer, men langt højere grad, af et diskursiv skift i samfundsforståelsen vil medføre, at der starter en politisk og offentlig debat. Men denne debat

¹⁰ Policy martingale

vil også kunne manifestere sig i institutionerne, og der vil det kunne starte en selvforstærkende udvikling, der hvis det forsætter længe nok medføre det path-breaking. (Goul Andersen 2001, s. 133)

Derfor vil det også være nødvendigt for mig at give mit speciale en anden teoretisk vinkel. Denne opnås gennem forståelsen af diskurs. Fokuset vil tage udgangspunkt i Maarten Hajers argumentative diskursteori, som fokuserer på etableringen af en konstrueret konsensus om identifikationen af policy-problemerne og deres løsning "story-lines". Derigennem vil jeg vise at disse "discourse-coalitions" vil skabe en indlejring, som kan være path-shaping. (Torfing 2003, s. 237)

Herved er de to ovenstående teoritilgange blevet kombineret, og der er skabt en, omend oplagt, teorisyntese. Teorisyntesen skal kunne give mig et redskab, så jeg kan analysere min problemstilling i forhold til den indsamlede empiri. Det er min forventning, at jeg gennem den efterfølgende operationalisering af teorien skal være sat i stand til at kunne vise om den danske arbejds politik er på vej i en retning, hvor den ikke vil kunne vende tilbage fra.

Men de ovenstående teorier har begge fokus på den dynamiske udvikling mellem aktører og institutioner. Derfor mener jeg, det er nødvendigt at have en teori, som jeg kan bruge til at give en strukturbeskrivelse af arbejdsmarkedsudviklingen, som jeg iagttager den i problemformuleringen.

Derfor vil jeg også inddrage velfærdsregimeteori, for at give den overordnede forståelsesramme af undersøgelsesfeltet. Det sker med udgangspunkt i en Gøsta Esping-Andersen fremstilling af velfærdsregimeteorien, fordi den giver mig de strukturelle værktøjer jeg ønsker gennem de klare definitioner af de tre forskelle velfærdsregimer.

For jeg kan aktivere flexicurity-model i analysen har jeg også et afsnit i mit teoriafsnit, hvor jeg redegør for baggrunden og den teoretiske udvikling af flexicuritybegrebet. Dette gøres, så jeg kan sammenligne arbejdsmarkedsudvikling på det danske arbejdsmarked, med de forskellige analytiske værktøjer flexicurityteorien giver.

Jeg vil gennem den ovenstående teoretiske tilgang have skaffet mig selv en række muligheder for at kunne komme til at give nogle svar på min problemstilling, i og med jeg har fået værktøjer til at skabe mig en teoretisk forståelse af mit undersøgelsesfelt på både struktur- og aktør-niveau. Hvilket jeg mener, er nødvendigt, hvis jeg skal kunne få en forståelse af mit undersøgelsesfelt og derigennem kunne give et svar på min problemstilling. Denne samstilling af teorierne vil ske i operationaliseringsafsnittet.

Jeg har i specialet ikke indsamlet egen udviklet empiri i form af kvantitative - eller kvalitativ undersøgelse eller begge i kombination. Min empiri er derimod et dokumentstudie, hvor jeg har samlet en lang række primære og sekundære kilder, der har specifikt med mit genstandsfelt at gøre. Empirien tager form af politiske programmer og taler, arbejdsmarkedsmarkedspolitisk tidsskriftsartikler, videnskabelige artikler og rapporter. Denne empiri giver mig et bredt og grundigt kendskab og indblik i den problemstilling jeg ønsker at belyse og analysere med mit speciale.

2.2.3 Metodiske overvejelser vedrørende analyse

Analyseafsnittet vil være delt op i tre hovedafsnit, der skal give et samlet analytisk billede af, om der er ved at ske en erodering af den danske arbejdsmarkedsmodel.

Den første hoveddel af analysen omhandler det fleksible arbejdsmarked, hvor jeg går ind bag flexicurity-modellen for at finde ud af hvilke aktører og strukturer, der definerer den danske magt, og hvilken udvikling, der finder sted i form af magt, diskurs og policyændringer. Analysen af dette skal give mig et svar på, om der sker ændringer i struktur eller aktørpositioneringen, og om der derved sker ændringer af det danske fleksible arbejdsmarked og derigennem den danske flexicurity-model.

Den anden hoveddel er en analyse omhandlende velfærdsydelserne, hvor jeg vil analysere baggrunden for de ændringer jeg problematiserede i problemstillingen, og om ændringerne vil have konsekvenser for den danske flexicurity-model. Jeg vil analysere hvilke ændringer i struktur eller aktørpositioneringen, der legitimerer denne udvikling indenfor flexicurity

modellen, og om det vil have betydning for forståelsen af den danske velfærdsstat overordnet set, og dermed for tilliden til det danske flexicurity-nexus.

Den tredje hoveddel omhandler den aktive arbejdsmarkedspolitik, hvor jeg vil analysere hvilke konsekvenser de påståede ændringer i problemstillingen vil have for flexicurity-modellen, og hvilke baggrunde der er for denne udvikling. Altså analysere om der er sket magt-, diskurs- og/eller policyændring, for at finde ændringer i struktur eller aktørpositioneringerne. Til sidst en samling af analyserne af ændringerne af diskurs og policy, og bevæge det et niveau op, til et velfærdsregimeniveau, for at jeg skal kunne analysere om de påståede ændringer af den danske arbejdsmarkedspolitik også har haft konsekvenser for den danske velfærdsstats positionering i et welfare- og workfareperspektiv.

Herefter vil jeg til sidst samle analysen i min konklusion, hvor jeg vil sætte analysen i forhold til mine påstande i problemformuleringen, for at give et svar på min problemstilling og derigennem kunne give svar på om udviklingen i den danske arbejdsmarkedspolitik er med til at erodere den danske flexicurity-model.

3.0 Teori

Jeg har som beskrevet i metodeafsnittet valgt at bruge et sammenspil af tre teorier for at give mig nogle analytiske redskaber på det makro- eller modelniveau, hvor jeg har valgt at problematisere udviklingen gennem min problemformulering, som jeg ønsker at give svar på i min analyse. Men først vil præsentere, redegøre og operationalisere min teori.

3.1 Velfærdsregimeteori:

Velfærdsregimeteorien tager sit udgangspunkt i Gøsta Esping-Andersens forfatterskab, hvor han delte verden op i ”Tre velfærd kapitalistiske verdener” – Det liberale kluster, det konservativ korporatistiske kluster og socialdemokratiske kluster. (Esping-Andersen 2000, s. 162) Esping-Andersen interesse var at finde ud hvilken institutionel arv og hvilke institutionelle forskelle, der var mellem de forskellige velfærdstater. (Goul Andersen 2001, s.123)

Jeg har dog valgt at bruge en anden terminologi end Esping-Andersen, da jeg mener der ligger mere klare politiske tilkendegivelser i at tale om liberale, konservative og socialdemokratiske regimer. Derfor har jeg valgt at ligge min op ad Jørgen Goul Andersen bruge af begreber – Den residuale, Den universalistiske og socialforsikringsmodellen. (Goul Andersen 1998, s. 124)

Jeg har nedenfor indsat en matrice, hvor der beskrives de grundlæggende kendetegn ved de tre velfærdsregimer. Velfærdsregimerne repræsenterer idealmodeller, så derfor kan de enkelte landes velfærdmodeller ikke præcis indplaceres i en af modellerne (Goul Andersen 1998, s. 125), men idealtyperne kan bruges til at beskrive karakteristika ved de enkelte velfærdsmodeller, derved kan velfærdsregimodellen også bruges i et analytisk øjemed, da der påvises udviklingstendenser og dynamikker. For eksempel hvis der er en udvikling i tilknytningen af rettigheder til beskæftigelse, kan man påpege, at der er en bevægelse fra en residual eller universielmodel til en socialforsikringsmodel.

Herved kan forståelsen af udviklingen på et velfærdsmodel niveau kunne påvises, og derved kunne opnå en analyse af udviklingen på det strukturelle niveau.

Velfæresregime skema:

	Residual model	Socialforsikringsmodel	Universel model
Dominerende princip:	Medborgerskabsprincip: Alle har ret til sociale ydelser, der finansieres primært over skatterne	Forsikringsprincip: Tvungen socialforsikring giver ret til sociale ydelser, der finansieres ved sociale bidrag. Skattefinansieret sikkerhedsnet for ikke-forsikrede	Medborgerskabsprincip: Alle har ret til sociale ydelser, der finansieres primært over skatterne
Rettigheder knyttet til beskæftigelse	I ringe grad	I høj grad	I ringe grad
Lighed i indkomst-erstattende ydelser	Udbredt behovsprøvning/ trangkriterium- (ydelsen bortfalder for bedrestillede)	Afhænger af optjente rettigheder (ydelsen højest for bedrestillede)	Helt eller næsten flatrate: Ens ydelser til alle
Behovsprøvning i øvrigt	Udbredt	Udbredt	Moderat
Hvem får offentlige ydelser	Primært de svage	Alle	Alle
Basisenhed: individ eller familie	Begge dele	mest familie	mest individ
Skatteniveau/ off. udgiftsniveau	Lavt	Højt	Højt
Skattestruktur	Lav skat på arbejde, Lav progression (Lave vareskatter) (Høje ejendomsskatter)	Høj skat på arbejde, Lav progression (Ret lave vareskatter) (Lave ejendomsskatter)	Moderat/høj skat på arbejde, høj progression (Høje vareskatter) (Moderate ejendomsskatter)
Udgiftsstruktur	Små overførsler, små serviceudgifter, få offentligt ansatte	Store overførsler ret små serviceudgifter, få offentligt ansatte	Moderate overførsler (stigende) Høje serviceudgifter, mange off. ansatte
Udligning	Ringes	Moderat	Høj
Hvem begunstiges	Højindkomster, Stabilt beskæftigede	Højindkomster, Stabilt beskæftigede	Lavindkomster Ustabilt beskæftigede Kvinder Børnefamilier

Kilde: Goul Andersen 1998, s. 127

3.1.1 Det residuele regime

Det liberale velfærdsregime eller den residuele model er kendetegnet ved behovsorienterede velfærdsydelser kombineret med få universalistisk og eller socialforsikringsløsninger. Velfærdsydelserne er begrænset til de fattigste i samfundet. (Esping-Andersen 2001, s. 162) I denne velfærdsmodel har de sociale reformer og udvidelse af ydelsesområdet måtte vige for en klassisk liberal arbejdsmoral, hvor den enkelte må skabe sit eget liv. Adgangen til velfærdsydelserne er baseret på stramme regelsystem, hvor ydelser gives til overleves ikke til at sikre samfundslighed, da ydelsen ofte har stigmatiserende karakter. Regelsystemet og det lave ydelsesniveau er indrettet sådan for at presse arbejdssøgende hurtigt tilbage i arbejde. (Esping-Andersen 2001, s. 162)

Denne type velfærdsstat er i høj grad kommodificeret¹¹, hvor et mindretal af borger er på statslige velfærdsordninger, mens flertallet er på differentierede markedsstyret velfærdsordning. Hvilket medfører et klasseopdelt samfund med store indre modsætninger mellem disse klasser. (Esping-Andersen 2001, s.162)

3.1.2 Det konservative kooperativeregime

Det konservative kooperativeregime eller socialforsikringsmodellen er kendetegnet ved at være tæt tilknyttet borgers arbejdsliv, da det er igennem tilknytningen til arbejdsmarked, der indbetalt til statslige forsikringsystem. Socialforsikringsmodellen har sit udspring i de tidligere kooperative forsikringsmodeller, der tog sit udspring i arbejdsmarkedets forskellige fagområder og derved klasse og stand i samfundet. (Esping-Andersen 2001, s. 162) Staten overtog kontrollen med forsikringskasserne gennem industrialisering, derfor har markedet aldrig haft en fremtrædende rolle i denne model. (Esping-Andersen 2001, s.162)

Da, socialforsikringsmodellen har med tilknytningen til arbejdsmarkedet at gøre har den også en social ekskluderende effekt på hjemmegående kvinder, da de typiske ikke tilbydes dagpleje, og andre familievelfærdsydelser, derfor har denne model også et konservativt klassesyn og kønsfastholdende effekt.(Esping-Andersen 2001, s. 162) Samtidig med kvinder,

¹¹ Kommodificeret: Markedsgjort.

der har fået børn og borgere der har været langtidsledige er dårligere stillet den dag de skal bruge velfærdsydelse, da de har haft en lav arbejdsmarkedstilknøytning. (Esping-Andersen 2001, s. 162)

3.1.3 Det socialdemokratiske velfærdsregime

Det socialdemokratiske velfærdsregime eller den universelle model er kendetegnet ved at bygge på universalistiske velfærdsydelser og kommodificering af sociale rettigheder. Derudover er rettighederne også udvidet til middelklassen, for at udviske grænsen mellem klasserne. (Esping-Andersen 2001, s. 162-163)

Modellen har som arketype til hensigt at skabe fuldstændig lige rettigheder for alle borgere i samfundet, og derved at presse markedet væk fra velfærdsarenaen. I modsætning til socialforsikringsmodellen og den residuale model, har den universalistiske model til hændigt at emancipere borgerne fra både markedet og familien. (Esping-Andersen 2001, s. 163)

De tre ovenstående modeller er dog arketyper, og i de fleste velfærdsstater er der forskellige blandingsforhold mellem de tre arketyper. Blandingsforholdet skyldes den institutionelle arv og set-up. (Goul Andersen 1998, s.121)

3.2 Institutionalismen

For at kunne forholde mig analytisk til det institutionelle niveau i specialet, har jeg valgt, at benytte mig af den ny-institutionelle teori. Det er den klassiske path-dependency-model og en path-breaking, hvor der sker et skift fra stiafhængigheden, hvis den institutionelle ligevægt brydes.

3.2.1 Path-dependency og policy martingale

Den institutionelle forklaring ligger vægt på path-dependency og dermed arven fra tidligere beslutninger. (Goul Andersen 2001, s. 121) Den institutionelle teori bliver oftest brugt til at forklare sammenhængen mellem institutioner og inert, og det sker ved brug af path-dependency som forklaringsredskab. Men path-dependency bærer egenskaben til at forklare meget mere end simpelt inert i forbindelse med institutionelle forandringer. (Goul Andersen 2001, s. 130)

Path-dependency kan også betyde, at opretholde basis-policy for institutionelle strukturer, eller opretholdelsen af den indbyggede logik for disse institutionelle strukturer. (Goul Andersen 2001, s. 130)

Der er også en tredje forklaringsmodel path-dependency kan bruges til, og det er hvis vi antager at policies har en tendens til at følge en bestemt sti, der har sin egen indbyggende logik. Men selv denne stiafhængighed kan brydes, hvad enten det skyldes beviste valg fra beslutningstagerens side, eller om det er en ubevist handling, der starter en kaskadeeffekt, hvor det først er på sigt implikationerne bliver klare for beslutningstagerne. (Goul Andersen 2001, s. 130-131)

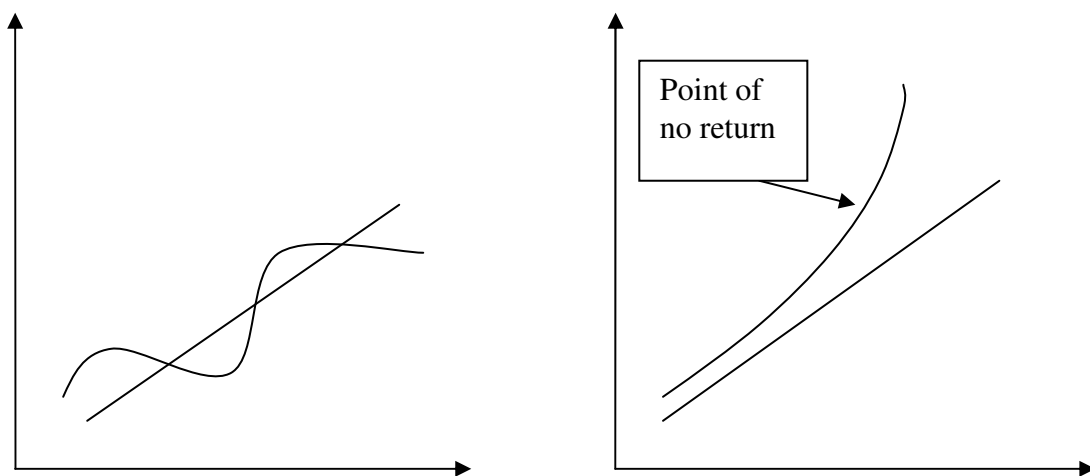
Det vigtige i denne form for institutionalisme er, at de beslutninger der træffes vil have stærke konsekvenser på et senere tidspunkt. Det der ligger i institutioners magtbeføjelser er at effektive policy i hvilken problemer skal løses. Samtidig er institutioner også magtbastioner, der kan styrke interesser og alliancer og fungere som gate-keepers og non-decisionsstrukturer, der forfordeler én dagorden frem for en anden (Goul Andersen 2001, s. 131)

Institutioner er dog ikke kun til for at give beslutningstagerne magt, men institutioner er også med til at forme beslutningstagerens virkelighedsopfattelse derved problemopfattelse og derigennem egeninteresse. (Goul Andersen 2001, s. 131) Derved er der skabt en path-dependency.

Derved er det vist, at path-dependens ikke er et konserverende begreb. Tværtimod har path-dependency til hensigt, at sikre den indbyggede logik i institutionen, og derved bevare en institutionel ligevægt, samtidig med de problemer institutionen og beslutningstagerne

prioritere skal løses. Men som tidligere beskrevet påvirker den institutionelle logik både institutionen og beslutningstager, derfor er det ikke altid bevidste beslutninger, der bliver truffet for at genoprette den institutionelle virkelighed, og så kan dominobrikkerne vælte – Policy martingale. (Goul Andersen 2001, s. 131) Nedenfor ses de grafisk fremstillede modeller.

Figur 1: Til venstre: Den klassiske path-dependency model. Til højre: Policy martingale model.

Kilde: Jørgen Goul Andersen 2001, s. 132

Policyudvikling indenfor en institutionel ramme, hvor der er path-dependency kan der godt ske fluktueringer i policyen, men basisprogrammeringen og den indbyggende institutionelle logik vil medvirke til, der bliver sat fokus på fluktuering, og at denne derigennem vil den blive balanceret (Goul Andersen 2001, s. 132) Men i en 'policy matingale'-model er disse korrektionsmekanismer blevet sat ud af kraft, og en policyændring vil være selvforstærkende. Da der er tale om en kædereaktion, så behøves de første policyændringer ikke at virke gennemgribende og slet ikke at kunne bære et path-breaking element i sig. (Goul Andersen 2001, s. 132)

Men da en 'policy martingale'-proces er selvforstærkende, vil udviklingen på et tidspunkt nå et "point of no return" og policyudviklingen vil forsætte en accelererende udvikling med en path-breaking konsekvens. (Goul Andersen 2001, s.132)

3.3 Diskursteori:

Diskursanalysen har efterhånden fået mange forskellige betydninger i lige så mange retninger og skoler, især indenfor social- og samfundsvidenskaberne har diskursanalysen fået en central rolle i de postpositivistiske traditioner. (Hajer 1997, s. 43) Men diskursanalysen har dybe rødder i ideologianalysen hos blandt andet Hegel og Marx, i retorikken og i sprogvidenskaben (Hajer 1997, s. 43)

3.3.1 Maarten A. Hajers Argumentative diskursanalyse

Den form for diskursanalyse jeg benytter i specialet, er Maarten A. Hajers argumentative diskursanalyse. En diskursanalyse, der er en koalition mellem to traditioner. Det er Michel Foucault og det socialpsykologiske arbejde af Michael Billig og Rom Haaré. (Hajer 1997, s. 41)

Den argumentative diskursanalyse har fokus på diskursen i den politiske proces. Det er vigtigheden af subjektets diskursivering i modspillet med strukturen. Forstået som, det i socialt agerende handlinger om kloge og kreative individers ageren indenfor grænserne af den sociale struktur, der både muliggør og begrænser individets handlemuligheder. (Hajer 1997, s. 58)

For jævnfør M. A. Hajer har diskursen en nøglerolle at spille i politiske forandringsprocesser, da de politiske aktører gennem diskurser kan finde nye måder at italesætte den sociale virkelighed på. (Hajer 1997, s. 59 og Torfing 2003, s. 246) Det er begrebet story-linies, der er vigtig, fordi Hajer med dette muliggør en reduktion af forskellige diskursive domæner til en samlet fælles forståelse eller story-line. (Hajer 1997, s. 62 og Torfing 2003, s. 246).

3.3.2 Story-line

Det er den argumentative interaktion, der er nøglen til forståelsen af diskursdannelse (Hajer 1997, s. 54) Det er ved forståelsen af denne interaktion, hvorved redskabet til at dekonstruere en politisk diskurs gives. (Hajer 1997, s. 54) En hovedaktør på en politisk scene kan påvirke den politiske proces og policyskabelsen gennem en diskurs, men det er nødvendigt, at blive ved med reproducere denne diskurs for markere sig i den argumentative interaktion. (Hajer 1997, s.55-56)

Når en diskurs har vundet er det vigtigt at fastholde den diskursive orden. Det kan ske gennem story-lines (Hajer 1997, s. 56) En story-line i M.A. Hajers opfattelse er at skabe en fortælling, der tillader aktører at kunne trække på andre diskurser der beskriver fysiske eller sociale fænomener, der har relation til aktørens egen diskurs. Hovedfunktionen ved story-linen er den fremstiller en enhed mellem forskellige diskurser, derved kan story-linen samle andre aktører, der ikke trækker på et komplekst diskursivt system, og derfor kan bruge story-linen, som en samlet forståelse af et fysisk eller socialt fænomen (Hajer 1997, s. 56)

Derfor kan story-lines være et stærkt middel til at skabe politiske forandringer med, da en ny story-line kan redefinere den politiske forståelse. At finde den rigtige story-line kan være vejen frem til politisk indflydelse. (Hajer 1997, s. 56)

Eller sagt på en anden måde. En story-line har form af et mangeetydigt metaforisk udtryk, derved kan alle aktørerne, der tilslutter sig story-linen kunne genkende deres egne argumenter og diskurser i story-linen. Derved giver denne tilgang til diskursanalyse mulighed for at forstå diskurserne på et strukturalistisk niveau, samtidig med der kan laves analyse på det enkelte aktørniveau. (Torfing 2003 s. 246 og 247)

3.4 Flexicurity

I dette afsnit vil jeg præsentere baggrunden for Flexicurity-begrebet, dets tidsmæssige placering, dets kerneområder og hvilke løsningsforslag teorien arbejder udefra.

3.4.1 Flexicurity – Baggrund, definition og forskellighed

Det er ud fra Ton Wilthagen og Frank Tros, de teoretikere der står bag udarbejdelsen af flexicurity i teoretisk forstand, at opfattelse af flexicurity er blevet til et af de store buzz-words på det arbejdsmarkedspolitiske område, dette skyldes, at flexicurity kombinerer, de to krav som er blevet stillet fra alle parter side om det så er arbejdstagere, selskaber, industrisektorer, nationale regeringer eller EU. Kravet om på den ene side fleksibilitet og på den anden side et lige så stort krav om sikkerhed. (Wilthagen og Tros 2001, s. 1)

Flexicurity-policyen har især haft EU, som dets brohoved til medlemsstaternes arbejdsmarkedspolitik. Flexibilitet og sikkerheds nexusen har siden 1993 været EUs policy, det begyndte med ”White Paper on Growth, Competitiveness and Employment” fra 1993, og så i 1997 ”Green Paper – Partnership for a New Organisation of Work”, så udmøntes policyen ”The key issue for employees, management, the social partners og policy makers alike is to strike the right balance between flexibility and security”. (Wilthagen og Tros 2001, s.1)

Flexicuritybegrebet er, at der skal være en balance mellem fleksibilitet og sikkerhed på arbejdsmarkedet. Denne definition kan ikke bruges i udarbejdelsen af en policy-strategi, fordi den nuværende definition er for bred, da den ikke tager højde for, hvordan arbejdsmarkedet er indrettet. Den nuværende definition definerer ikke, hvordan en udarbejdelse af en policy-strategi vil ske. Hvilke parter der er involveret og hvordan parterne er placeret overfor hinanden. Derfor har Wilthagen og Tros lavet den følgende definition for en flexicurity policy-strategi:

”A policy strategy that attempts, synchronically and in a deliberate way, to enhance the flexibility of labour markets, the work organisation and labour relations on the one hand, and to enhance security – employment security and social security – notably for weaker groups in and outside the labour market on the other hand”. (Wilthagen og Tros 2001, s.4)

Herved har de opnået en mere specifik definition af flexicurity begrebet, som en synkron og bevidst metode til at forøge fleksibiliteten på arbejdsmarkedet og mellem arbejdsmarkedets parter. Samtidig med den sociale- og beskæftigelsesmæssige sikkerhed, især for de svage

grupper. Det vil sige flexicurity, som en policy-strategi, ikke blot har til hensigt at sikre den fleksible arbejderkraft, men samtidig også at gøre den sikre arbejderkraft fleksibel. (Wilthagen og Tros 2001, s.5)

Det betyder, at flexicurity er en nye måde at tænke sikkerhed på for regeringerne, i og med sikkerhed traditionelt har været policyen for regeringerne. Derved står regeringerne overfor en udvidelse af deres policyområde samtidig med, at definitionen lægger op til, at denne policy-strategi skal løses i samarbejde arbejdsmarkedets øvrige parter. (Wilthagen og Tros 2001, s.5)

En definition af flexicurity, som en policy-strategi, er dog ikke dækkende for hvordan flexicurity manifesterer sig på forskellige arbejdsmarked. Ifølge den første definition skal der forlægges et synkront og en bevidst handling bag, før der kan tales om flexicuritet, men som Wilthagen og Tros påpeger, er det ikke altid tilfældet, da der er flere arter af flexicurity. Den danske model er et eksempel på en anden form for flexicurity som tilstand. Definitionen er følgende:

"Flexicurity is (1) a degree of job, employment, income and combination that facilitates the labour market careers and biographies of workers with a relatively weak position and allows for enduring and high quality labour market participation and social inclusion, while at the same time providing (2) a degree of numerical (both external and internal), functional and wage flexibility that allows for labour markets' (and individual companies') timely and adequate adjustment to changing conditions in order to maintain and enhance competitiveness and productivity". (Wilthagen og Tros 2001, s.5)

Hermed har jeg både fået en definition af flexicurity som tilstand, men også defineret *trade-off* mellem fleksibilitet og sikkerhed. Definition af *trade-off* er en nødvendighed for at kunne pege på arbejdsmarkeder som er præget af en flexicurity tilstand samtidig med de redskaber, der bruges både i flexicurity som tilstand og som policy-strategi. Det er disse redskaber, som defineres i det næste afsnit.

3.4.2 Flexicurity – et analytisk redskab

I nedenstående matrice bliver disse trade-offs mellem fleksibilitet og sikkerhed opstillet. Det er på fleksibilitet siden:

- Den eksternt numeriske fleksibilitet, betyder at virksomhederne kan afskedige og ansætte medarbejdere let og hurtigt.

- Internt numerisk fleksibilitet er at virksomhederne kan benytte sig af overarbejde og skifteholdsarbejde. Internt numeriske fleksibilitet kaldes også for temporær fleksibilitet. (Thomas Bredgaard, 9. Semester adm/samf, 1 nov. 2004)

-Funktionel fleksibilitet er, at virksomhederne har mulighed for at bruge forskellige ordninger til rotere medarbejdernw rundt i virksomhederne, hvor der er brug for dem.

- Fleksibel løn er, om lønnen skal kunne brugessom et konkurrence paramenter for at kunne bevare konkurrencedygtigheden.

Fleksibilitet/ Sikkerhed	Job- sikkerhed	Beskæftigelses- sikkerhed	Social sikkerhed	Kombinations- sikkerhed
Numerisk- eksternt		Danmark(?)	Danmark(?)	
Numerisk- internt				
Funktionel				
Fleksibel løn				

Kilde: Wilthagen og Tros 2001, s. 6

Overfor for fleksibiliteten står sikkerheden, der også findes i fire typer:

- Jobsikkerheden er, at medarbejdere ikke er lette at afskedige.
- Beskæftigelsessikkerhed er, at medarbejderne er sikret en tilknytning til arbejdsmarkedet, og dette sker gennem en aktiv arbejdsmarkedspolitik, der sikre at arbejderkraften kontinuertlig modtager et kompetenceløft, hvis de står udenfor arbejdsmarkedet.
- Socialsikkerhed er, at medarbejderne er sikret et rimelig levestandard, hvis arbejdstageren kommer til at stå udenfor arbejdsmarkedet.
- Kombinationsikkerheden er, at medarbejdernes rolle på arbejdsmarkedet kan kombineres med andre ansvarsområder end det betalte arbejde. (Wilthagen og Tros 2001, s.6)

3.5 Operationalisering af teorierne

Jeg vil gennem de nedenstående afsnit operationalisere de ovenfor gennemgåede teorier i forhold til mit speciale, og hvorfor jeg mener disse teorier har relevans og betydning for analysen af min problemstilling.

Teoriafsnittet bærer præg af jeg har valgt et eklektisk teorivalg, da jeg ikke har gennemgået hele teoriapparater og vil lave teoritests i analyseafsnittet. Jeg begrundet mit teorivalg gennem denne eklektiske teoriopbygning, og får på denne måde en række teoretiske analyseredskaber, der kan være med til at analysere min empiri og derigennem besvare min problemstilling.

3.5.1 Operationalisering af velfærdsregimeteori

Gennem velfærdsregimeteorien har jeg fået kendskab til, hvad der kendetegner de tre forskellige velfærdsarketyper. Kendskab til hvordan de enkelte arketyper legitimerer sig, og hvordan spændingsfeltet er mellem marked, stat og klasserne indenfor de forskellige velfærdsarketyper.

Velfærdsregimeteorien er valgt for at give kendskab til forståelsen af den overordnede strukturelle set-up af de forskellige velfærdsarketyper, da jeg gennem velfærdsregimeteorien vil være i stand til at sætte udviklingen indenfor den danske arbejdsmarkedspolitik ind i et større velfærdsteoretisk perspektiv gennem min analyse.

Placering af arbejdsmarkedspolitiske ændringer i en overordnet velfærdsteoretisk optik vil kunne give mig et analyseredskab, hvor jeg gennem de forskellige velfærdsregimers karakteristika, vil kunne give et billede af om den danske velfærdsstat gennemgår et skift i regimet på baggrund af de arbejdsmarkedspolitiske ændringer, der sker og er sket gennem den sidste årrække. Hermed vil jeg kunne give en analyse af ændringerne i arbejdsmarkedspolitikken har mere overordnede strukturelle konsekvenser for den danske velfærdsstat.

3.5.2 Operationalisering af path-dependency og policy martingale

Det institutionelle analyseredskab, hvor jeg præsenterede to forskellige modeller på hvordan institutioner håndterer policyforandringer på, vil ligeledes blive anvendt til at underbygge og klargøre analysen. Path-dependency-modellen, hvor en institution har evnen til at selvregulere sig gennem den indbyggede institutionelle logik og basisprogrammering. Policy martingale, hvor der umiddelbart sker ubetydelige policyskift, men heri er kimen til et institutionelt tab af selvregulering, og derved grundlaget for path-breaking.

Jeg har valgt disse modeller for at få et analytisk redskab i forhold til forståelsen af ændringer i den danske arbejdsmarkedspolitik, og om der er tendenser til path-breaking i denne. Især ændringer i forhold til dagpengesystemet og den aktive arbejdsmarkedspolitik har vækket den forestilling, at der måske er ved at ske en 'policy martingale'-proces inden for den danske arbejdsmarkedspolitik. Derudover eksisterer muligheden for at selvreguleringsmekanismerne ikke er trådt i kraft endnu.

Men under alle omstændigheder har jeg gennem mit institutionelle teoriafsnit givet mulighed for, teoretisk at kunne analysere udviklingstendenser indenfor det danske arbejdsmarkeds institutionelle set-up.

3.5.3 Operationalisering af diskursteori

Aktørteorien anskuer og forstår jeg gennem den argumentative diskursanalyse. Denne blanding af diskursteoretiske traditioner vil give de analytiske redskaber til at forklare, hvordan diskurser opstår, styrkes, samles og forandrer det politiske landskab. Diskursopståelsen gennem argumentativ interaktion, styrkelsen gennem diskursiv reproduktion og skabelsen af en diskursiv orden. Samlingen af diskurser i story-lines for at bevarer den diskursive orden, og for at tiltrække andre uden denne story-line. Skabe politiske forandringsprocesser gennem andres tilslutning til story-linen og dermed story-linen og diskurser som magtmiddel.

Jeg benytter den argumentative diskursanalyse, som analytisk redskab til at opnå en forståelse af, hvad der foregår på aktørniveau i forhold til interessenterne indenfor den danske arbejdsmarkedspolitik. Har vi set eller ser vi tegn på herskende story-lines indenfor den danske arbejdsmarkedspolitik? Og sker der nogle forandringer i de arbejdsmarkedspolitiske story-lines.

Den argumentative diskursanalyse kan bruges som analytisk redskab, der vil kunne give forklaring på en policyændring i den danske arbejdsmarkedspolitik, da den argumentative diskursanalyse bruger en sammenbinding mellem diskurs- og policyniveauet.

3.5.4 Operationalisering af flexicurity

Jeg har taget flexicurityteorien med for at give en definition og baggrundsviden af et begreb, der har en meget fremtrædende rolle i specialet. Dette er sket for at skabe en forståelse af flexicurity, da denne kan opfattes på forskellige måder. Danmark bliver typisk opfattet som et land med flexicurity, som tilstand og ikke som en bevidst strategi. Det er vigtigt, da den

danske flexicuritymodel, derfor må udspringe fra den danske arbejdsmarkeds strukturelle, institutionelle og aktør set-up-forhold.

Derudover er matricen også et godt redskab til forståelsen af de forskellige fleksibilitet og sikkerheds nexusser, derved kan det være et analytisk redskab til forståelsen af ændringer i den danske arbejdsmarkedsmodels fleksibilitet og sikkerheds nexus.

3.5.5 Samlet operationalisering

Derved har jeg samlet et teoriapparat, der vil kunne give min nogle analytiske forklaringsredskaber i forhold til min problemstilling. Jeg kan gennem min teori bevæge mig på forskellige niveauer inden for mit genstandsfelt, og derved kan jeg fremkomme med et fyldestgørende svar på min problemstilling.

Med bevægelse på forskellige niveauer mener jeg, at teorierne supplerer hinanden på en måde, hvor teorierne kan forklare forskellige spørgsmål og undren, på deres respektive niveauer.

Fra velfærdsregimeteoriens overordnede strukturforståelse, hvor jeg vil kunne analysere de strukturelle udviklingstendenser indenfor den danske arbejdsmarkedspolitik, og sætte den udviklingen ind i en velfærds optik.

Til path-dependency og policy martingale institutionelle forklaringsredskaber, der kunne give mig hvad for en institution den arbejdsmarkedspolitiske udvikling foregår indenfor om det er institutionel balance dermed med indbyggende logikker eller om udvikling sker indenfor en institution i ureguleret udvikling.

Over den argumentative diskursanalyse med aktørperspektivet og sammenbindingen mellem diskurs og policy. Så skal være med til give en forståelse opståelsen af story-lines, der gennem sin fortælling kan være med til at restrukturer et politisk felt.

Til sidst flexicurity-teorien, der ligger grundtonen til opfattelsen af flexicuritys placering i den danske arbejdsmarkedsmodel. Det er her igennem jeg har, kunne definere Danmark som et land med et arbejde præget af flexicurity som en tilstand og det er igennem jeg har defineret de forskellige fleksibiliteten og sikkerheder og deres krydsfelter.

Så derigennem giver disse teorier i forlængelse af hinanden et teoretisk analyseapparat, der kan give svar på min problemstilling i sammenhold med den indsamlede empiri.

4.0 Analyse

Jeg vil nu gennem min analyse finde svar på den underen, der ligger til grund for min problemstilling. Dette vil ske afsæt i mine metodiske overvejelser indenfor mit afgrænsede genstandsfelt, og forståelsen af underen skal opnås i et samspil mellem den indsamlede empiri og de valgte teoretiske analyseapparat.

4.1 Presset på det fleksible arbejdsmarked

Den gyldne trekant er en model, og derved giver den også en afgrænset billede af virkeligheden, derfor vil det nedenstående afsnit præsentere, hvad der derudover, i min optik, definerer og kendetegner det danske arbejdsmarked, og hvilken udvikling der har bragt arbejdsmarkedet frem til det nuværende stadie.

Industrialiseringen i midten af attenhundredetallet skabte et arbejdsmarked, der var udpræget liberalt. Hvilket var løftestangen for fagbevægelsen, da de kunne samle arbejderne omkring sig i fælles krav til arbejdsgiverne. Derved fik fagbevægelsen et overtag, da det danske arbejdsmarked var præget af små virksomheder med uorganiserede arbejdsgivere (Due og Madsen 2006, s. 74-75).

Derfor samlede arbejdsgiverne sig i 1896 i DA, som svar herpå dannede fagbevægelsen DsF (De samvirkende Fagforbund) i 1898. Da arbejdsgiverne derigennem kunne lave kollektive overenskomster med arbejdsgiverne og deres organisationer ude på de enkelte virksomheder. Men DsF var ikke koordinerende hvilket medførte at arbejdsgiverne iværksatte Storlockouten i maj 1899. Denne arbejdsmarkedskonflikt blev første løst i september samme år. Septemberforliget og derved den første hovedaftale mellem arbejdsmarkedsparter for det danske arbejdsmarked var dermed en realitet. (Nedergaard 2005, s.266)

Hovedaftalens indhold var:

1. Retten til at organisere sig
2. Arbejdsgivers ret til at lede og fordele arbejdet
3. Retten til kollektive kampskridt – strejke, lockout og andre former.
4. Fredspligt, der betyder, at når der er indgået en kollektiv overenskomst, kan der ikke finde lovligt arbejdsstandsning sted, så længe overenskomsten løber. (Nedergaard 2005, s. 266)

Hermed var grundstenen til det danske aftalesystem lagt.

4.1.1 Det danske aftalesystem og arbejdsmarkedsparter

Det danske aftalesystem, hvor der igennem tilbagevendende overenskomstrunder med sektorniveauet¹², som overenskomstbærende, men samordnet gennem hovedorganisationerne og Forligsinstitutionen¹³, hvor der opnås overenskomster, der har regulerende og udviklingseffekt for hele arbejdsmarkedet (Due og Madsen 2006, s. 28), og er dermed en grundlæggende institution på det danske arbejdsmarked, og er med til at være et af de grundlæggende karakteristika ved den danske arbejdsmarked.

Det danske arbejdsmarkeds øvrige karakteristika er, at der er en høj organisationsgrad og en høj overenskomst dækning, og dette skyldes i høj grad de stærke lønmodtagere og arbejdsgiver organisationer.(Due og Madsen 2006, s. 28)

Et sammenhængende arbejdsmarked, hvor der er god forbindelse mellem det centrale og lokale niveau i aftalesystemet sikrer en implementering af overenskomsterne på det lokale niveau. Samtidig kan der forhandles løn og arbejdsvilkår på det lokale niveau (Due og Madsen, s. 29), så overenskomsten kan tilpasses til virkeligheden på den enkelte virksomhed. Især på lønforhandlingsområdet i den private sektor er der sket en udvikling fra 1989 til 2000, hvor den centralt forhandlede løn er faldet fra 34 % til 15 %. (Kongshøj Madsen 2005a, s.22)

¹² Med sektorniveauet mener jeg de enkelte faglige delområder.

¹³ Forligsinstitutionen skal mediere mellem arbejdsmarkedsparter i overenskomstforhandlingerne. Forligsinstitutionen er baseret på konsensusprincippet, derfor er der ikke magtmidler overfor parterne udover suspension af forhandlinger og udskydelse af forhandlingerne. (Due og Madsen, s. 29) Forligsinstitutionen er et statsligt organ oprettet i 1910. (Nedergaard, s. 141)

Et arbejdsmarked, hvor der er skabt balance mellem konflikt og konsensus. Det er alene arbejdsmarkedets parter, der har retten til at etablere konflikt når der forhandles indgåelse og fornyelse af overenskomsterne. Konfliktrisikoen er at arbejdsmarkedsparter set som middel til at skabe konsensus mellem parterne. (Due og Madsen 2005, s.29)

Derved er der en konsensus mellem arbejdsmarkedsparter, om der gennem forhandlinger sikres en balance mellem parternes interesser og behov (Due og Madsen 2006, s. 29), og siden indgåelsen af Fælleserklæringen af 8/12 1987, hvor hovedorganisationerne overfor regeringen lovede at føre en konkurrencestyrkende løntilbageholdenhed (Due og Madsen 2006, s. 89). Derved sikres samtidig en samfundsøkonomisk forsvarlig forhandling.(Due og Madsen 2006, s.29)

Stabiliteten af konsensusen sikres ved, der er fredpligt i overenskomstperioden, der sikres gennem et fagretligt system til at løse uoverensstemmelser (Due og Madsen 2006, s. 29).

Derudover har brugen af sympatikonflikter været med til at skabe den institutionelle ramme for forhandlingssystemet. Da det er et middel for arbejdsgiverne til at sammenkæde overenskomstforhandlingerne, og for fagbevægelsen til at udvide overenskomsterne til ikke-organiserede områder. (Due og Madsen 2006, s. 29)

Et arbejdsmarked præget af voluntarisme med selvregulering og begrænset lovgivning, hvor Hovedaftalen og overenskomsterne giver grundlaget for det danske arbejdsmarked i forhold til løn- og arbejdsvilkår. Det er frivillige organisationer, der sikrer arbejdsmarkedsreguleringen, og det er kun i begrænset omfang der suppleres med lovgivning. (Due og Madsen 2006, s. 29)

De områder hvor der er lovmæssigt grundlag og politisk indblanding er i forhold forligsinstitutionen, arbejdsretsloven og indblanding i storkonflikter, hvor folketinget kan ophøje et overenskomstforslag til lov, og derved bremse en storkonflikt. (Due og Madsen 2006, s. 29)

Et arbejdsmarked, hvor der også er en vekselvirkning mellem aftalesystemet og det politiske system. Aftalesystemet vedrører ikke kun arbejdsmarkedet, men samfundsmæssige konsekvenser og implikationer (Due og Madsen 2006, s.30), da eksempelvis lønvilkårene kan have kraftig indvirkning på den samfundsøkonomiske udvikling. Aftalesystemet sikrer også en arena for løsninger og for konfliktende interesser i samfundet, og derfor er arbejdsmarkedets parter vigtige forhandlingsaktører i det politiske system. (Due og Madsen 2006, s. 30).

Aftalesystemet og arbejdsmarkedets parter er derfor en af hjørnestenene i den danske arbejdsmarkedsmodel, og er med til at sikre en fleksibel regulering af det danske arbejdsmarked igennem selvregulering.

4.1.2 Presset fra den faldende organisationsprocent

Der har gennem en årrække været et faldende antal medlemmer, fra 82,7 % i 1995 til 77 % i 2007 (Ugebrevet A4 d. 28/8 2006 og d. 8/1 2007), i den danske fagbevægelse. Men samtidig er der et stigende antal medlemmer i de såkaldte gule fagforeninger, som står udenfor overenskomstområdet. En sådan udvikling vil på sigt kunne påvirke, den danske aftalemodel gennem pres, da det vil kunne fjerne grundlaget for eksempelvis samordnede forhandlinger og derved undermineres det centrale forhandlingssystem. Det vil kunne ske da, virksomhederne derved kan ligge forhandlingerne med arbejdstagerne ud på hver enkelt arbejdsplads.

Det umiddelbare pres i forbindelse med den faldende organisationsgrad og derved faldende overenskomstdækning er blevet løst gennem en centraliseret decentralisering, hvor der er blevet flyttet forhandlingskompetence ud på de enkelte virksomheder (Due og Madsen 2006, s. 21), hvor den centralt indgåede overenskomst bliver færdigforhandlet og derefter tilsluttet på virksomhedsniveau. Derved er arbejdstageren dækket af aftaleretten og hovedaftalen, og der er stadig balance mellem virksomhedsledelsens ret til at lede og fordele arbejdet, og arbejdstagerens ret til kollektive kampskridt. Hvis arbejdstagerne ikke er organiserede overgår disse til ren kontraktansættelse, og det vil medføre at virksomhedsledelsen opnår udvidelse af deres ledelseskompetence, da arbejdsretten derved kunne sættes ud af kraft. (Berlingske

Tidende, 16/1 2006) Derfor er presset på organisationsgrad ikke på nuværende tidspunkt er presset, da der er foretaget beslutninger for at sikre balance mellem arbejdstagers og arbejdsgivers rettigheder.

Men hvis organisationsgraden bliver ved med at falde, og dermed mængden af ikke-overenskomstdækkede arbejdstagere stiger, så vil der komme et øget politisk pres, om arbejdsmarkedet vil blive yderligere reguleret ved lov, og derved bliver der et feedback på fagbevægelsen, da motivation falder for at melde sig ind en fagforening, da arbejdsmarkedet bliver reguleret fra politisk niveau, og dermed kan få store konsekvenser for fagbevægelsen, som det påpeges af Morten Lassen. (Ugebrevet A4, d. 28/8 2006)

Så hvis den nuværende udvikling forsætter, kan den medføre en 'policy martingale'-proces for det danske aftalesystem, da den faldende organisationsgrad vil kunne medføre et policykrav fra det politiske niveau om at lovregulere det danske arbejdsmarked. På denne måde startes en selvforstærkende udvikling, hvor organisationsgraden forsat vil falde på grund af organisering i fagforeninger vil få mindre og mindre betydning for arbejdstagerne og hermed vil et øget policykrav om yderligere lovregulering legitimeres, da policykravet ikke vil blive mødt af kraftig modstand på grund af den lave organisationsgrad. Derfor vil der være sket path-breaking i forhold til aftalesystemet.

4.1.3 Presset fra det politiske system

Der er dog ikke nødvendigt kun at se mulige pres på det danske aftalesystem fra det politiske niveau side. Allerede nu finder der et sådan pres sted, da det danske aftalesystem er under pres. Siden begyndelsen af 1990'erne er, der sket en større blanding mellem overenskomstreguleringen og det politiske niveau. Dette skyldes en større inddragelse af overenskomsterne indenfor det velfærdspolitiske område. Eksempler på denne udvikling findes indenfor arbejdsmarkedspensionsområdet, løn under barsel, efter og videre uddannelse og det sociale kapitel, som det påpeges af Due og Madsen (Berlingske Tidende, d. 16/1 2006).

Det betyder, at der sker en dobbeltregulering, da disse ordninger både fastsættes i overenskomsterne og gennem lovgivning. Dette er samtidig med at arbejdsmarkedsparterne bliver medfinansierende til disse nye velfærdsydelser. (Berlingske Tidende, d. 16/1) Grunden til arbejdsmarkedsparterne er interesserede i en sådan udvikling er, at fagbevægelsen kan legitimere sig i forhold til medlemmerne som velfærdsskabende, og arbejdsgiverne får medindflydelse på den velfærdspolitiske udvikling og derved indflydelse på landet økonomiske udvikling (Berlingske Tidende, d. 16/1 2006).

Problemet er dog, at dobbeltregulering også får indflydelse på aftalesystemet, og hermed vil denne dobbeltregulering være dagsordensættende i forbindelse med overenskomstforhandlinger. På den måde udviskes linjen mellem arbejdsmarkedsparternes selvregulering og det politiske system. Dette har den konsekvens, at arbejdsmarkedsparternes manøvre muligheder begrænses i overenskomsterne på grund af politisk pression. Herved omhandler overenskomstforhandlingerne ikke længere udelukkende arbejdsmarkedsparternes regulering af det danske arbejdsmarked, derved en større politisk virkelighed at tage hensyn til. På denne baggrund kan det diskuteres om, der stadig er tale om et uafhængigt dansk aftalesystem. (Berlingske Tidende, d. 16/1 2006).

I den overstående udvikling er det igen tale om en 'policy martingale'- effekt. Det var interessant for arbejdsmarkedets parter, at øge deres indflydelse gennem deltagelse i det politiske system med begrænsede konsekvenser for arbejdsmarkedets parter. Så policypresset og udviklingen bliver selvforstærkende, og den institutionelle logik og selvregulering bliver sat ud af kraft, og der kommer et fortsat øget policypres, da det ikke længere kun er arbejdsmarkedets parter, der er dagordensfastsættende i forhold til overenskomstforhandlingerne.

Presset skyldes også, der er andre aktører på spil i forhold til overenskomstområdet, og derved er der også en anden diskursiv virkelighed, en politisk, på spil i forhold til herskende storyline om der voluntaristisk selvregulerende aftalesystem. Derved nedbrydes muren mellem aftalesystemet og det politiske system, men samtidig medføres en kamp mellem disse to systemers forskellige diskursive virkeligheder.

Den sidste implikation ved det øgede samspil mellem aftalesystemet og det politiske system er, at arbejdsmarkedsparterne er blevet medfinansierende for den danske velfærdsstat. Hermed har udviklingen indenfor det arbejdsmarkedspolitiske område også velfærdsstatsteoretiske implikationer. For at borgeren kan modtage, disse tidligere beskrevne velfærdsydelser skal borgeren have en arbejdsmarkedstilknytning. Dette er ensbetydende med en bevægelse væk fra en universalistisk velfærdsmodel, og mod en socialforsikringstanke, og derved en forskelsbehandling mellem borgere med arbejdsmarkedstilknytning, og borgere uden.

4.1.4 Presset fra EU

Det er herfra det sidste pres på det fleksible arbejdsmarkedet kommer. EU er en institution, som på mange måder har været til gavn for det danske arbejdsmarked. Det indre marked har udvidet handelsmulighederne for det danske erhvervsliv betragteligt, og har været med til at påvise den danske arbejdsmarkedsmodels styrke. At kombinerer en høj fleksibilitet, og hermed øges konkurrencedygtigheden, med en høj social sikring i tilfælde af ledighed. Derved er der skabt en af Europas stærkeste økonomier.

Derudover har jeg også tidligere beskrevet, hvordan EU har sat sammenhængen mellem fleksibilitet og sikkerhed på den europæiske politiske dagorden. Men der har også i dansk og skandinavisk sammenhæng været fokus på, at EU sætter især aftalesystemerne under pres. Det aftalesystem jeg blandt andet mener, er grundliggende for en fleksibilitet, der er på det danske arbejdsmarked, da konsensusprincippet giver en gensidig forståelse og respekt mellem arbejdsmarkedsparter.

Det pres har vist sig ved, at den tidligere ordning, hvor arbejdsmarkedsparterne alene gennem overenskomsterne implementerede EU-direktiver om arbejdsmarkedsforhold var ved at give Danmark en sag på halsen ved EF-domstolen. Derfor blev der udviklet en såkaldt Erga-Omnes model, hvor overenskomsterne bliver overført til lov gældende for alle på arbejdsmarkedet, men det er stadig arbejdsmarkeds parter, der bestemmer følge lovgivningen.

Dermed er EU-reguleringen på nuværende tidspunkt neutraliseret, og aftalesystemets selvregulering er intakt overfor dette pres. (Berlingske Tidende, d 16/1 2006)

Men derfor er de verserende Vaxholm- og Vikingsager vigtige, da disse sager reelt kan komme til at fungere, som prøvesager i forhold til om EU har ret til at blande sig i konfliktretten. For selvom generaladvokaten ved EF-domstolen har indstillet det der kan sanktioneres mod den udenlandske arbejdskraft, for de skal opfylde overenskomsterne, så tilkendegav generaladvokaten samtidig at den danske indstilling om dette alene vedrører aftalesystemet, og det derfor ikke har været et EU-anliggende afvist. Derfor er der lukket op for aftalesystemet bliver EF-retsligt område, der underligges lovgivningen om det indre marked. Derved udfordres aftalesystemet og den danske arbejdsmarkedsmodel. (Ugebrevet A4, d. 26/05 07)

Vi har også haft fortilfælde i indblanding i dansk arbejdsmarkedspolitik. Den europæiske menneskeretsdomstol har kendt eksklusivaftaler stridige mod menneskerettighederne, og ligestillingsdirektivet var med til presse ligestilling ind på det danske arbejdsmarked. (Berlingske Tidende, d. 16/1 2006) Der er, som det påpeges af Andersen og Mailand, uvist hvordan det vil komme til at påvirke flexicuritymodellen:

”Hvordan EU-direktiver, og andre europæiske reguleringsinitiativer som frivillige aftaler mellem parterne, åben koordination mv., fremover vil påvirke den danske flexicurity model.”

(Andersen og Mailand 2005, s.93)

Men konsekvenserne er sikkert ikke ulig, konsekvenserne for aftalesystemet, da der sket en større indblanding fra det politiske niveau i aftalesystemet, en 'policy martingale'-proces, der i sidste ende kan medføre en path-breaking væk fra den danske aftalemodel som denne kendes i dag.

4.1.5 Delkonklusion

Gennem den ovenstående analyse af presset på den ene hoveddel af den danske flexicurity model; det fleksible arbejdsmarked har jeg påvist, at der er et pres, der kan erodere det institutionelle set-up, der er grundlaget for det fleksible arbejdsmarked.

For det første vil den faldende organisationsgrad på sigt medføre, at der vil ske en øget indblanding af det politiske niveau i arbejdsarbejdsmarkedsparters selvreguleringen af arbejdsmarkedet. Da, en faldende organisationsgrad vil medføre et legitimitetstab, der åbner for en øget politisk indblanding i arbejdsmarkedsreguleringen, og derved starte en 'policy martingale'-proces, der vil erodere den måde hvorpå vi kender arbejdsmarkedsreguleringen fra aftalesystemet i dag. Men jeg har samtidigt påvist arbejdsmarkedsparterne ikke på nuværende tidspunkt er påvirket af den faldende organisationsprocent. Da der er gennemført en centraliseret decentralisering, hvorved en høj overenskomstdækningsgrad sikres på den enkelte virksomhed.

For det andet er der siden 1990'erne er sket en fortløbende sammenblanding mellem aftalesystemet og det politiske niveau. Det er sket ved overenskomsterne er blevet del af velfærdspolitikken. Derved er der kommet en øget indflydelse og et pres fra det politiske niveau på aftalesystemet og på den selvstændighed og manøvrerum arbejdsmarkedsparter har indenfor aftalesystemet. Derfor er der en igangværende 'policy martingale'-proces, der vil kunne forandre det institutionelle grundlag for det danske aftalesystem.

Jeg har påvist der findes en diskurskamp mellem arbejdsmarkedsparter og det politiske niveau, og at dette vil vise sig i policyprocessen.

Derudover har den institutionelle udvikling også haft konsekvenser for hvilken form for velfærdsstat vi har i Danmark på grund af en større tilknytning af velfærdsydelser til arbejdsmarkedstilknytningen.

Til sidst har jeg i denne analyse af pres på det fleksible arbejdsmarked påvist, at der foreløbig er lykket at neutralisere EU-reguleringens påvirkning på det danske aftalesystem, men at der vil ske en forsat udvikling af EU-reguleringsredskaber, og derved kan det ikke vides om det for EU-reguleringen forsat vil kunne lade sig gøre at neutralisere denne regulering.

Samlet kan jeg konkludere, der er et klart pres på det fleksible arbejdsmarked, da der er et pres på det danske aftalesystem, som er det institutionelle set-up for reguleringen af det fleksible arbejdsmarked.

4.2 Presset på velfærdsydelserne

Den anden hoveddel af den danske flexicurity model er velfærdsydelserne. Jeg vil i det nedenstående afsnit definere forståelsen af dagpengesystems institutionelle set-up og analysere om der er et pres på den danske flexicurity model.

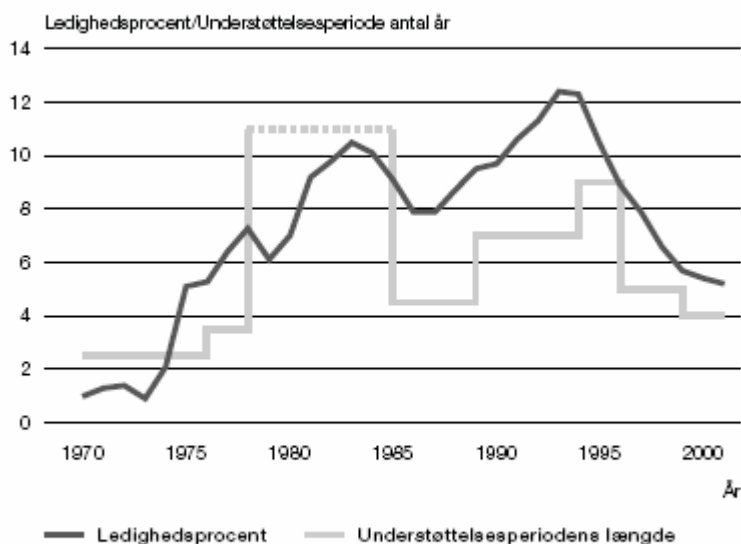
4.2.1 Staten og velfærdsydelserne

Det danske arbejdsmarkeds andet kendetegn er en høj indkomstssikkerhed, da der gennem a-kasser er opbygget et privat forsikringssystem med højt statstilskud. (Kongshøj Madsen 2005b, s. 13) Den første lov om arbejdsløshedskasser er fra 1907 (Rosdahl 2003, s. 101), og derved har dagpengesystemet været en del af det arbejdsmarkedsmæssige institutionelle design længe.

Det var i 1907 den første lov om arbejdsløshedsforsikring blev indført (Rosdahl 2003, s. 101). Det var a-kasserne der forstod administration og udbetalinger. Staten subsidierer dagpengesystemet (Rosdahl 2003, s. 102). Meningen med dagpengesystemet er at sikre ”kapacitet” på arbejdsmarkedet, da man skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet for at modtage dagpenge (Plougmann 2003, s. 73).

Dette betyder det danske dagpengesystem i høj grad er konjunkturafhængigt med hvilket jeg mener, at høj ledighed er lig med lang dagpengeperiode og lav ledighed medfører kort dagpengeperiode, se figur nedenfor (Rosdahl 2003, s. 124).

Figur 1
Ledighedsprocent og understøttelsesperiode, 1970 – 2001.

Kilde: For så vidt angår ledighedsprocenterne, er kilden diverse statistiske årsoversigter, Danmarks Statistik. For så vidt angår definition af kilder vedrørende understøttelsesperiode: Se teksten.

Kilde: Rosdahl 2003, s.125

Der er altså tale om et system præget af path-dependence, hvor der er en selvregulering der sikre en kontinuitet i dagpengesystem, selvom der sker en påvirkning fra det politiske systems side på grund af de samfundsøkonomiske udsving.

Det har været arbejdsmarkedets parter, der i fællesskab har stået for denne linie og derfor er lovgivningen, også blevet klart påvirket, da trepartssystemet har været i brug på dette område. Fra DA's side har argumentationen været, at selv i perioder med høj ledighed er det vigtigt at bevare beskæftigelseskapaciteten. LO's argumentation var, at de forsikrede ledige skal bevare et vist socialt- og forbrugsniveau. Det var og er en interdependens mellem disse to argumenter (Rosdahl 2003, s. 124), da de repræsenterede hver side af trade-off'et mellem parterne.

I 2003 var arbejdsmarkedsparter i fælles front mod beskæftigelsesminister Claus Hjort Fredriksen, da han i forbindelse med finanslovsforhandlingerne foreslog at reducere de supplerende dagpenge. Det blev af arbejdsmarkedsparter taget som et direkte anslag mod den danske flexicurity model (Deu og Madsen 2006, s. 612), og CO-industris daglige leder meddelte:

”Hvis dagpengene forsvinder, forlanger vi hjemsendelsesrette fjernet fra overenskomsten”

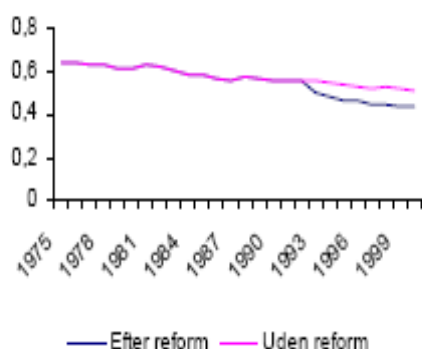
(Due og Madsen 2006, 612)

Den fælles front bar frugt og få efter forslaget blev fremsat blev det trukket tilbage igen, og Claus Hjort Fraderiksen stod tilbage med en politisk blodtud (Due og Madsen 2006, s. 613)

Det er flertallet af arbejdsstyrken, der er medlem af en a-kasse, og medlemmer er berettiget til dagpenge i 4 år fra første dag arbejdsløshed og kan få op til 90 % af tidligere lønniveau (Kongshøj Madsen 2005b, s. 15), dog med maksimal dagpengeudbetaling på 14.800 (<http://www.ftf-a.dk/Loensikring.aspx>, 28/5 2007). Der er dog betingelser forbundet med modtagelsen af dagpenge, den arbejdssøgende skal aktivt søge arbejde, og efter 12 måneder for voksne og 6 måneder for unge under 25 skal de tilbydes et aktiveringstilbud. (Kongshøj Madsen 2005a, s. 16)

Det har konsekvenser, at den maksimalt udbetalte stats er 14.800 kroner. Der betyder at kompensationsgraden af pengene er faldende, og derved sker en reel udhuling af dagpengesystemet. Dermed også sikkerhedsdimensionen i den danske flexicurity model.

Figur 3: Kompensationsgrad for arbejdsløshedsunderstøttelse

Note: Figuren angiver kompensationsgraden for en gennemsnitsarbejder som nutidsværdien af arbejdsløshedsunderstøttelse og kontanthjælp over en 20-årig horisont. Dvs. optionsværdien af arbejdsløshedsunderstøttelse og kontanthjælp i forhold til nutidsværdien af gennemsnitsindkomsten.
Kilde: Det Økonomiske Råd (2002).

Kilde: Andersen og Svarer 2005, s. 5

Dette har medført en udviklingstendens indenfor dagpengeområdet, hvor medlemmerne i store tal forlader a-kasserne. Ifølge Arbejdsmarkedsdirektoratet forlod 87 medlemmer hver dag deres a-kasse i hele 2006, hvis den udvikling forsætter så er medlemstallet i a-kasserne halveret i løbet af de næste 10 år (Ugebrevet A4, d. 2/4 2007).

Det skyldes det er for dyrt, og arbejdstagerne føler en høj jobsikkerhed på grund af de konjunkturmæssige forhold på arbejdsmarkedet (Ugebrevet A4, d. 2/4 2007) og at dækningsgraden ikke er høj nok siden 1982 er værdien af dagpenge i forhold til beskæftigelsesindkomsten faldet med 25 % (Ugebrevet A4, d. 16/4 2007). Men det er en farlig udvikling, som det bliver påpeget af professor Henning Jørgensen:

”I opgangstider er det et problem for fagbevægelsen – i nedgangstider bliver det et problem for hele samfundet... Medlemsnedgangen har nogle alvorlige samfundsmæssige konsekvenser. Hele vores flexicurity-system bygger jo på, at vi har en høj dækning i frivillige a-kasser med en høj indkomstkompensation. De høje dagpenge er forudsætningen for den høje mobilitet på arbejdsmarkedet. (Ugebrevet A4, d. 2/4 2007)

Derfor hvis denne udvikling forsætter vil det kunne lægge et pres på den danske flexicurity model.

Som det påpeges af Henning Jørgensen:

”Mange mener åbenbart, at det økonomiske sikkerhedsnet ved ledighed er for dårligt. Hvis de på den baggrund melder sig ud af dagpengesystemet, så vil det underminere hele den ellers så roste og velfungerende flexicurity-model. Den har jo netop som forudsætning, at hovedparten af lønmodtagerne har et sikkerhedsnet under sig” (Ugebrevet A4, d. 16/4 2007)

Der dog også modstand i den brede offentlighed mod denne udvikling, som det ses nedenstående graf.

A4 | Solidaritet med vellønnede

Et flertal af danskere ønsker, at de vellønnede fremover skal dækkes lige så godt økonomisk ved ledighed som de lavtlønnede. Ideen får dog størst opbakning blandt de vellønnede.

»I dag får alle ledige, der tidligere tjente over 18.000 kroner, samme dagpengesats. Det sikrer de lavest lønnede en dækning på 90 procent af lønnen, mens de højest lønnede falder mere i indkomst, hvis de bliver ledige.«

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn:

Note Meningsmåling blandt 1.728 voksne danskere i perioden 21.-26. marts 2007.

Kilde Analyse Danmark for Ugebrevet A4.

Kilde: Ugebrevet A4, d.16/4 2007

Udviklingen indenfor dagpengesystemet ligger et pres på den typiske forståelse af den danske flexicurity model, hvor hovedaksen er mellem en høj ekstern numerisk fleksibilitet, hvor arbejdstager under besvær kan blive afskediget, fordi de sikres en kompensation gennem dagpengesystem. Det ovenfor beskrevne udvikling har den konsekvens, at der sker en forskubbelse i den danske fleksibilitet og sikkerhed nexus og dermed kan denne udvikling være medvirende til en erodering af den danske flexicurity model. Da arbejdstagerne vil

kræve en anden form for sikkerhed og det kunne være jobsikkerhed, og derved er krav om strammere afskedigelseskrav og medfølgende tab af ekstern numerisk fleksibilitet.

Anden forklaring på hvorfor vi netop ser denne udvikling nu er, at Danmark har været igennem en lang høj konjunktur og der er den laveste ledighed i mange år. At udviklingen er et udtryk for den path-dependency, der hersker i dagpengesystemet. Presset er udhuling, der sket af kompensationsgraden, fordi der derved tabes tillid til dagpengesystemet.

Men for at få et mere udbydende svar på hvilket pres, der er på dagpenge systemet, så vil jeg finde ud af hvilken udvikling, der har været indenfor den aktive arbejdsmarkedspolitik, da disse to hoveddele indenfor arbejdspolitikken er tæt knyttet sammen.

4.2.2 Delkonklusion

Jeg har gennem analysen påvist, der er et pres på den danske flexicurity models anden hoveddel; velfærdsydelse. Jeg har påvist at der gennem de sidste årtier sket en udhuling af dagpengenes kompensationsgrad. Derfor er der ved at ske en medlemsflugt fra det danske dagpengesystem, da arbejdstagerne ikke har tillid til at dagpengesystemet kan sikre dem i forbindelse med ledighed.

Udviklingen viser en erodering af den klassiske forståelse af den danske fleksibilitets og sikkerheds nexus, der har befundet sig i krydsfeltet mellem høj ekstern fleksibilitet og sociale sikkerhed. Hvis denne udvikling forsætter vil der opstå krav om en anden sikkerhed eller resultatet vil blive mindre fleksibilitet. Jeg har dog samtidig påvist at opbakningen til ændring af dagpengesystemets kompensationsgrad skal ændres, så også højere indkomstgrupper har en høj dækningsgrad.

Jeg har også påvist, at der er en sammenhæng mellem dagpengeperiodens længde og konjunktur udvikling. Derfor passer det også med dagpengesystemet ikke er det store issue for øjeblikket, da Danmark samfundsøkonomiske er i en høj konjunktur og arbejdsløsheden er

rekord lav. Derfor er det ikke til at sige om vi bare er i et path-dependency udsving, hvor der ikke er det store institutionelle fokus på dagpengesystemet. Men i det øjeblik, hvor der har været pres på dagpengene gjorde arbejdsmarkedsparter fælles front mod regeringen. Derfor ligger presset på dagpengesystemet især på den lave kompensationsgrad.

4.3 Presset på den aktive arbejdsmarkedspolitik

I det sidste analyseafsnit er der fokus på den aktive arbejdsmarkedspolitik den tredje hoveddel af den danske flexicurity model. Det er arbejdsmarkedsreformerne siden 1994, der vil være fokus på, og hvilken betydning de har haft for udviklingen af den danske arbejdsmarkedspolitik, og om ændringerne vil kunne erodere den selv samme model det er grundlag for.

4.3.1 Arbejdsmarkedsreformer og aktiv arbejdsmarkeds politik

Det der i høj grad kendetegner især de sidste 30 års arbejdsmarkedspolitiske udvikling er, at der er sket en betydelig større og mere fuldkommende indblanding af den parlamentariske side, og samtidig en reduktion af den korporative indflydelse på udarbejdning på lovgivning til fordel for udvalg, ministerier og kommissioner (Winter 2003, s.271). Samtidig med den parlamentarisk/politiske dagsorden klart har fokuseret på arbejdsløshed. (Plougmann 2003, s.66) Jeg har nedenfor indsat en figur, der gennemgår den ovenfor beskrevne tendens i den danske arbejdsmarkedspolitik.

Vigtigste ændringer i arbejdsmarkedspolitikken 1978-2000.

1978	• ATB-loven med tilbud til langtidsledige
1985	• Uddannelsesyndelse (svarende til dagpengene) eller iværksættedydelse (svarende til halv dagpengesats) i stedet for andet arbejdstilbud • Muligheder for forlænget dagpengeperiode for personer, der falder ud i henhold til 26-ugers-reglen
1989 -1992	• ATB/UTB-reform: Ret til uddannelsestilbud efter første arbejdstilbud • Rotationsordning (VUS, forældreorlov og uddannelsesorlov) • Fremrykning af ATB for forsikrede ledige under 25 år
1994	Arbejdsmarkedsreformen: Lov om aktiv arbejdsmarkedspolitik • Decentralisering af indsatsen • Maksimalt 7 års dagpengebetalt, opdelt i delperioderne 1 og 2 • Genoptjeningsretten ved støttet beskæftigelse afskaffet • Tidlig aktivering for særligt udsatte grupper • Individuelle handlingsplaner med fleksible tilbud • Oprioritering af uddannelses-, børnepasnings- og sabbatorlov
1995	Finanslovsaftalen for 1995 • Gradvis indførelse af ret-og-pligt til tilbud efter 4 års ledighed • Krav om aktivering i op til fuld tid i delperiode 2 • Særligt tilrettelagt jobtræning omdøbes til individuel jobtræning
1996	Finanslovsaftalen for 1996: Arbejdsmarkedsreformens anden fase • Afkortning af dagpengeperiode til 5 år • Aktivering på fuld tid efter 2 års ledighed (aktivperioden) • Beskæftigelseskrav ved (gen)optjening af dagpengebetalt skærpet fra 26 til 52 uger • Ungeindsats med ret og pligt til uddannelse efter 6 måneder samt halvering af dagpenge • Begrænsninger af lediges ret til uddannelsesorlov • Puljejob • Overgangsyndelse stoppet
1997-1998	Finanslovsaftalerne for 1997 og 1998 • Faglig og geografisk udvidelse af rådighedsforpligtigelse • Voksenlærlingeordningen • Etableringsydelsen afskaffes • AF godkendelse af uddannelsesorlov i over 4 uger for ledige betinget af mulighed for at anvise job
1999	Finanslovsaftalen for 1999: Arbejdsmarkedsreformens tredje fase • Afkortning af dagpengeperioden til 4 år • Ret og pligt aktivering fremrykkes gradvist til efter 1 års ledighed • Rådighed skærpes, så rimeligt arbejde må accepteres efter 3 måneder • Ungeindsatsen udvides til også at omfatte unge med erhvervskompetencegivende uddannelse • Uddannelsesindsatsen for ledige målrettes yderligere. Uddannelse over 6 uger aftales med AF • Hurtigere og mere individualiseret udpegning af målgrupper for den tidlige indsats – med større fokus på de svageste ledige • Aktivering i mindst 75 pct. af aktivperioden • Styrket indsats over for ledige med mangelfulde dansk-kvalifikationer
2000	Finanslovsaftalen for 2000 • Servicejob for de over 45-årige ledige med mere end 6 måneders anciennitet i aktivperioden og personer på overgangsyndelse • Arbejdspraktik • Uddannelsesorlov afskaffes • Sammenlægning af puljejob og jobtræning til ét redskab • Forsøg i to regioner med friere rammer for aktiveringsindsatsen
2001	Finanslovsaftalen for 2001 • Servicejobbere optjener dagpengebetalt. Tilskud på kr. 50.000 til oplæring af servicejobbere i kommunerne • AF mister monopol på formidling af aktiveringskurser i op til 10 uger og jobtræning • Forstærket indsats via især jobtræning i den sidste del af aktivperioden

Kilde: Winter 2003, s. 277

De aktive arbejdsmarkedspolitiske lovgivningstiltag fra 1978-2003 var præget af ATB og UTB (arbejdstilbuds- og uddannelsestilbudsordning), disse ordninger var meget regelbundne. En ledig skulle tilbydes ATB eller UTB på et fast tidspunkt i deres ledighedsperiode, derudover var forløbene også af standard længde og et uddannelses- og arbejdsforløb kunne ikke kombineres. (Winter 2003, s. 278)

ATB- og UTB-ordningerne bærer klart et socialt hensyn i sig, da de blev indført i en periode med voksende arbejdsløshed og især langtidsledighed. ATB- og UTB-ordningerne sikrede, at ledige ikke blev tabt i dagpengesystemet, men kunne genoptjene deres ret til dagpenge gennem et arbejds- eller uddannelsestilbud. Derved blev de ledige sikret deres dagpenge, men samtidig bevarede man også de lediges arbejdsevne. (Rosdahl 2003, s. 124)

Derved bar ATB og UTB stadig præg af klassisk arbejdsmarkedspolitik, der var præget af at arbejdsmarkedet som helhed og ikke kun skulle forebygge sociale problemer for langtidsledige. (Plougmann 2003, s. 66) Den aktive arbejdsmarkedspolitik frem til indførelsen ”lov om aktiv arbejdsmarkedspolitik” i 1994, byggede på aktiveringsprogrammer, der skulle uddanne, jobtræne og starte ledige som iværksættere, som gav ringe resultater i forhold til bekæmpelse af ledigheden (Kongshøj Madsen 2005a, s. 16).

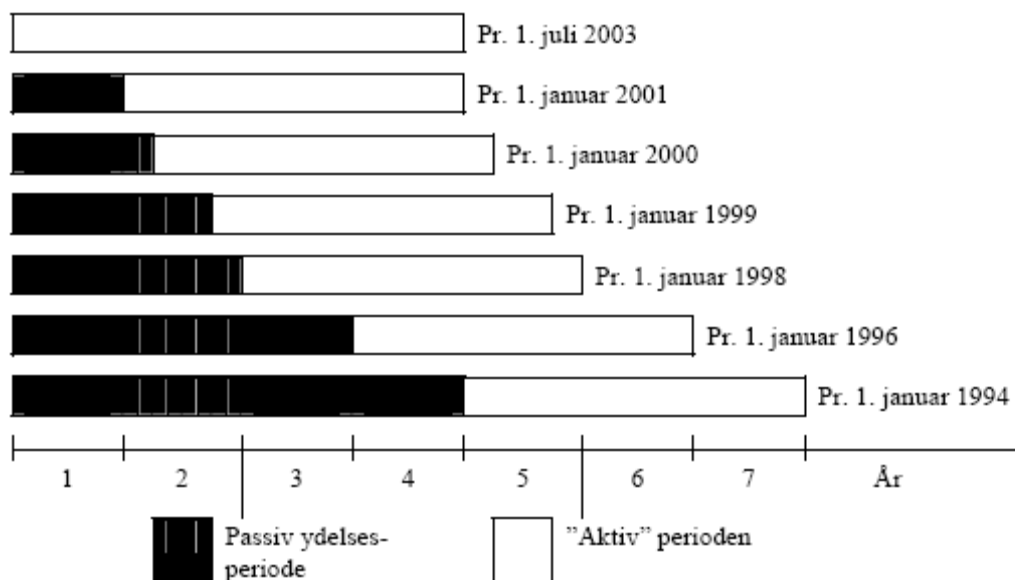
Derfor reformerede den nytiltrådte regering, bestående af Socialdemokraterne, De Radikale, CD og Kristendemokraterne, den danske arbejdsmarkedspolitik. Reformen havde dog været under vejs i et stykke tid, da Reformen i høj grad var påvirket af Zeuthenudvalgets konklusioner, en korporativt nedsat kommission startede under den Konservative og Venstre regering (Torfing 2003b, s. 7).

Reformen medførte en opdeling af ledighedsperioden blev introduceret i en passiv og aktiv periode. I passivperioden var det den arbejdsløse selv, der skulle finde arbejde og hvis dette ikke skete inden 4 år, skulle den ledige aktiveres gennem kurser eller jobtræning (Kongshøj Madsen 2005a, s. 16) Modellen nedenfor viser udviklingen i forhold til aktiv- og passivperioden siden 1994.

Reformen skulle også sikre, at den ledige ikke længere skulle behandles i et tungt og regelbundet system. Nu skulle der være fokus på den enkelte lediges behov, og den individuelle handlingsplan blev indført, som et vigtigt arbejdsinstrument. (Kongshøj Madsen 2005a, s. 17)

Det er ikke længere arbejdsmarkedet som helhed, der er i fokus. Det er løsning af den enkelte lediges integrationsproblemer i forhold til arbejdsmarkedet, der skal løses, hvis den ledige skal vende tilbage til arbejdsmarkedet.

Figur 2 Ændringer i understøttelsessystemet – ydelses- og aktiveringsperioder

Note: Ret og pligt princippet i aktivperioden blev indført i 1995. Fra og med 2003 er der ikke længere nogen adskillelse mellem de to perioder.

Kilder: Finansministeriet (1999), Arbejdsministeriet (2000) og Beskæftigelsesministeriet (2002).

Kilde: Andersen og Svarer, s.4

Reformen medfører også en decentralisering af implementeringen af arbejdsmarkedspolitikken, det bliver i højere grad overladt til det regionale arbejdsmarkedsråd og den lokale arbejdsformidling, at implementere arbejdsmarkedspolitikken. (Kongshøj Madsen 2005a, s.17)

Med reformen ophørte muligheden for at deltage i uddannelsesforløb eller jobtræning for at få forlænge din dagpengeperiode (Kongshøj Madsen 2005a, s.17). Derved bryder den daværende regering med den tidligere beskrevne fokus på sociale hensyn og kapacitet. Der var sket et trade-off mellem kapacitet og kapabilitet.

Det sidste der blev indført med reformen var tre forskellige former for orlov: Børne, uddannelses og sabbat. Ideen med disse orlovstilbud var, at den skulle sikre jobrotation og derved skabe plads til ikke-arbejdsmarkedsintegrerede borgere. (Kongshøj Madsen 2005a, s. 17)

Den socialdemokratisk ledede regering lavede i tiden frem 2001 flere reformer, der især begrænsede passivperioden og fjernede muligheder for betalt overlov.

I 2003 overtog Venstre og Konservative regeringsmagten i Danmark, og har siden også sat deres fingeraftryk på den danske arbejdsmarkedspolitik:

- Begrænsning af mulig individuelle programmer af aktiv arbejdsmarkedspolitikker fra 32 til 3. For det første rådgivning, træning og uddannelse. For det anden jobtræning i en privat virksomhed og til sidst løntilskud. (Kongshøj Madsen 2005a, s. 17)

- Tidlig rådgivning, øgede krav til aktiv jobsøgning og mobilitet. (Kongshøj Madsen 2005a, s.17)

- Digitalisering af hele det administrative system, der har med aktive arbejdsmarkedspolitiske system at gøre. (Kongshøj Madsen 2005a, s. 2005)

- Indførelsen af andre aktører, der skal være direkte involverede i aktiveringprocessen. (Kongshøj Madsen 2005a, s.17)

- Alle ledige skal være tilknyttet aktiveringsprogrammer, uanset ledighedslængden. (Kongshøj Madsen 2005a, s. 17).

- På længere sigt skal det danske arbejdsmarkedssystem være et enstrengt system, og første skridt blev taget med oprettelsen af jobcentrene. (Kongshøj Madsen 2005a, s.17)

Der har været et skift i forbindelse med den arbejdsmarkedsreform i holdning til efter- og videreuddannelse fra en Human-capital approach til en Work-first approach (Torfing 2003, s.264). Det er ”straks-aktivering”, der er på dagorden i den danske beskæftigelsespolitik i dag, og det kan være med til at øge presset på arbejdsmarkedet på længere sigt. Dette, da der ikke sker et kapacitetsløft af den danske arbejdsstyrke.

For samlet at præsentere udviklingen af den danske arbejdsmarkedspolitik, som jeg har præsenteret i nedenstående figur, og jeg vil nedenfor samle op for de vigtigste tendenser. En udvikling fra den passive arbejdsmarkedspolitik, hvor arbejdstageren skulle sikres forsørgelse, gennem universelle velfærdsydelser. Passivlinien, som havde til formål at sikre social tryghed og lighed, det skal dog lige tilføjes, at dagpengene som beskrevet altid har haft et arbejds- eller uddannelseskraft til knyttet.

Figur 1
Problem- og policy-syn.

	Aktivlinje		Passivlinje
	Social disciplinering	Social integration	Social sikring
Problem	Manglende incitamenter hos de ledige til at påtage sig arbejde	Manglende kompetencer og kvalifikationer for at få arbejde	Manglende indkomstgrundlag for de ledige
Midler	Arbejdspligt, krav	Behovsorienteret opkvalificering	Forsørgelse
Incitamenter for adfærdændring	Sanktioner	Egenmotivation	Ingen
Orientering for problemløsning	Arbejdsmarkedsorienteret	Både arbejdsmarkeds- og socialt orienteret	Socialt orienteret
Velfærds-statslige ydelser	Betinget ydelse i forhold til arbejdspligt, *Noget for noget*	Betinget ydelse i forhold til forbedret arbejdsevne, *Noget for noget*	Ikke betinget – universel ydelse *Noget for ikke-noget*
Programsmål for den ledige	I arbejde	Forbedre erhvervs- og arbejdsevne	Forbedre livskvalitet
Slutmål	Selvforsørgelse		Social tryghed og lighed

Kilde: (Jørgensen og Larsen 2003, s. 179)

Med arbejdsmarkedsreformen af 1994 blev der varslet et grundlæggende skrift i dansk arbejdsmarkedspolitik. En udvikling fra passivlinien til aktivlinien, hvor der blev strammet kraftigt op på rådighedsforpligtelserne og forkortelserne af dagpengeperioden. Men stadig med en klar social dimension, hvilket var den sociale integration, hvor de lediges problem var manglende kompetencer og kvalifikationer, for at kunne genindtræde på arbejdsmarkedet.

Dermed var der meget fokus på en høj selvstændig kurs på det arbejdspolitiske område i forhold til aktivlinien, og selvom der er workfare-tendenser i 1990'ernes arbejdsmarkedsreformer, så har politikken ikke en disciplinerende eller sanktionerende dimension. Den var i høj grad fokuseret på individets behov gennem individuelle arbejdsplaner og integrationselementet på arbejdsmarkedet gennem opkvalificering. (Jørgensen og Lassen 2003, s. 180-181)

Udvikling har fundet sted gennem en langsom policyudvikling, der har flyttet ansvaret for ledighed fra en strukturel årsagsforklaring til en individuel kompetence forklaring til et rent personligt incitament forklaring. Sporskiftet i den aktive arbejdsmarkedspolitik er sket med indførelsen af arbejdsmarkedsreformen af 1994.

Det er indførelsen af aktiv og passiv perioden og tabet af mulighed for at kunne optjene dagpengereget gennem arbejds- eller uddannelsesstilbud. Det varsler aktiveringsprincippet, men arbejdsmarkedsreformen af 1994 havde især fokus på kompetence udvikling af den arbejdssøgende, den herskende diskurs var at den arbejdssøgende manglede kompetencer for at kunne vende tilbage på arbejdsmarkedet. Aktivering blev gennem 1990'erne svaret, fordi den danske arbejdsmarkedsmodel var en succes i og med arbejdsløsheden faldt. Det handlede pludseligt ikke om hvorfor den ledige skulle aktiveres, men hvordan den ledige skulle aktiveres, som tidligere socialministres Karen Jespersen udtrykte det (Torfing 2003, s. 236).

Aktivering blev en herskende diskurs, da den umiddelbart bar svaret på de problemer det dansk arbejdsmarked havde stået over for i slutningen 1970'erne, gennem 1980'erne og starten 1990'erne. Aktivering var blevet story-lines i dansk arbejdsmarkeds politik, den fortælling der bedst samlede beslutningstagere omkring sig. Story-linens diskurs er til at skabe de policyløsninger, og der kan der startes en selv forstærke policyudvikling. Gennem

1990'erne blev disciplineringselementerne dog kraftigt styrket med forkortelse af dagpengeperioden og skærpede sanktionsmuligheder. (Bredgaard, Larsen og Kongshøj Madsen 2005, s.44)

Siden 2001 har vi dog set et skift mod en aktivlinje med social disciplinering, incitamentsorientering og sanktionering af de arbejdssøgende. Derved har workfare-diskursen været mere fremtrædende i dansk arbejdsmarkedspolitik end nogensinde. Dette kan eksemplificeres gennem det er muligt at sanktionere dagpenge eller kontanthjælp fra de arbejdssøgende, derved fjernes det universelle grundlag fra velfærddydelserne.

Men de sidste arbejdsmarkedsreformer har udfordringer i forhold til fleksibilitet på det danske arbejdsmarked, da uddannelsesorienteringen er blevet kraftigt nedprioriteret, især da der er arbejdsledige som mangler kvalifikationer og kompetencer for at bliver reintegreret på arbejdsmarkedet. Det er ikke alle, der bare mangler viljen til at finde et arbejde (Bredgaard, Larsen og Kongshøj Madsen 2005, s.45) Det er et pres regeringen har medført med deres aktive arbejdsmarked politik de har gjort ledighed til et spørgsmål om arbejdssøgendes lyst til arbejde eller ej.

Den ovenfor beskrevne udvikling af den danske aktive arbejdsmarkedspolitik har en klar tendens. Der er sket en bevægelse fra et klassisk universalistisk forsørgelsesprincip til et residualt aktiveringsprincip. (Torfing 2003, s. 235)

4.3.2 Delkonklusion

Der er ingen tvivl om i en velfærdsregime optik har arbejdsreformerne gennem de sidste 10 til 15 år haft et klart residualt element i sig, men derfra og til at sige det har været med et at sætte den danske flexicurity model under pres er der langt.

Der er sket en klar udvikling fra et passivt forsøgende til aktivt aktiverende arbejdsmarkedspolitik. En arbejdsmarkedspolitisk udvikling, hvor den enkelte arbejdssøgende har fået større og større ansvar for sin egen ledighed. En udvikling fra en aktiv

arbejdsmarkedspolitik, der skulle sikre den arbejdssøgende livsgrundlaget og arbejdsmarkedskapacitet. Over en aktiv arbejdsmarkedspolitik, hvor der blev stillet krav om aktiv arbejdssøgning til gengæld for et behovsorienteret kompetenceløft. Til et arbejdsmarked med straks-aktivering, økonomiske incitamentsstrukturer og sanktioner.

Der har gennem diskurs og policyudviklingen af den danske aktive arbejdsmarkedspolitik siden 1994 eksisteret path-dependency, det er forkortelsen af dagpengeperioden, forkortelse og til sidst fjernelse af passiv perioden. Policy-pendulet har dog også svinget; nedprioritering af uddannelsesindsatsen for at give de ledige et kompetenceløft har prøvet både og være inde og ud. Men det er et af de områder, hvor udviklingen indenfor den aktive arbejdsmarkedspolitik faktisk kan sætte den danske flexicurity under pres.

5.0 Konklusion

Jeg har med specialet ønsket at finde ud af om den danske arbejdsmarkedsmodel befinder sig under et flerdimensionalt pres, der vil erodere arbejdsmarkedsmodellen. Gennem den gennemførte analyse mener jeg nu kan sige, at den danske arbejdsmarkedsmodel befinder sig under et flerdimensionalt pres og visse af disse pres har eroderende karakter.

Den første af disse pres skyldes, at aftalesystemet vil kunne komme til at mangle tilslut på grund af en faldende organisationsprocent, der vil medføre et legitimeret tabe, som vil kunne medføre en øget indblanding fra det politiske niveau. Det politiske niveau vil kunne legitimere overtagelsen af arbejdsmarkedsreguleringen fra arbejdsmarkedsparter, hvis var en lav organisationsgrad og en der af følgende lav overenskomstdækning. Arbejdsmarkedsparter har dog taget forhold til denne udvikling gennem den centraliserede decentralisering, hvor overenskomsterne færdig forhandles på de enkelte virksomhed, og derved sikres en høj overenskomst dækning. Derved har dette pres ikke på nuværende tidspunkt eroderende karakter, men hvis organisationsgraden forsat falder, er det begrænset, hvor længe aftalesystem kan legitimeres.

Det andet pres er den øgede sammenblanding mellem arbejdsmarkedsparters selvregulering og det politiske niveau. Denne sammenblanding har sin rod i at overenskomsterne er blevet velfærdsstatsbærende gennem arbejdsmarkedspensioner, lov om barsel mm. Denne udvikling medfører et eroderende pres på den danske arbejdsmarkedsmodel, fordi arbejdsmarkedsparter ikke længere er selvstændige og ikke har fuldt manøvrerum til selv at regulere arbejdsmarkedsvilkår gennem aftalesystemet. Der er blevet åbnet for politisk indflydelse på den danske arbejdsmarkedsregulering, derfor vil det politiske niveau også indføre sin dagorden, diskurs og policy.

Det tredje pres er EU-reguleringen, som et eroderende pres på den danske arbejdsmarkedsmodel. Det er indtil videre lykkedes arbejdsmarkedsparter og det politiske niveau, at holdes regulative betydning neutral, derfor har EU ikke en eroderende indflydelse på den danske arbejdsmarkedsmodel.

Det fjerde pres er på dagpengesystemet på grund af en langsom udhuling af kompensationsgrad, er der en massiv medlemsflugt i gang fra a-kassererne. Hvis udhulingen og medlemsflugten ikke standses så eroderes den del af hovedaksen fra den danske arbejdsmarkedsmodel. Det danske arbejdsmarked er kendt ved at have en høj ekstern fleksibilitet og en høj social sikkerhed. Derfor vil det ikke være uden konsekvenser for den arbejdsmarkedsmodel, hvis udvikling af den faldende kompensationsgrad og det medlemstakl i a-kassererne forsætter.

Det femte pres sker indenfor den aktive arbejdsmarkedspolitik, som gennemgået mange forandringer. Men det pres jeg har fundet er et fleksibilitetstab i form af den nedprioritering, der er sket af efter og videre uddannelse i forbindelse med ledighed. Dette pres har ikke eroderende karakter, men viser diskurser og policies kan være med til at forfordele andre policies.

Jeg vil kunne konkludere, at selvom der er eroderende pres på den danske arbejdsmarkedsmodel, så vil dermed ikke sige, at arbejdsmarkedsmodellen går under i morgen. Jeg mener, det er vigtige erosioner, der sker. Da det er i arbejdsmarkedsmodellens hovedakse, altså i aftalesystemet og dagpengesystemet, der er grundlaget for et fleksibelt arbejdsmarked erosionen sker.

6.0 Litteraturliste:

Albæk Karsten: "Fleksibilitet og sikkerhed – overvejelser om dansk arbejdsmarkedspolitik", Økonomisk Institut, Københavns Universitet 2005

Andersen, Jørgen Goul: "Flexicurity", beskæftigelsesministeriet, juni 2005

Andersen, Jørgen Goul: "Politik og samfund i forandring vol. 1-2"; Columbus, København 1998

Andersen, Jørgen Goul: "Change without Challenge? Welfare states, social construction of challenge and dynamics of path dependency" i "What future for social security?"; red af Jochen Clasen; Kluwer Law international, Netherlands 2001

Andersen, John og Etherington, David: "Flexicurity, workfare or inclusion – the politics of welfare and activation in the UK and Denmark; CARMA; 2005

Andersen, Torben M. og Svarer, Michael: "Flexcurity", okt. 2005

Andersen, Søren Kaj og Mailand, Mikkel: "Flexicurity og det danske arbejdsmarked – et review med fokus på overenskomssystemet", FAOS 2005

Bredgaard, Thomas, Larsen, Flemming og Madsen, Peter Kongshøj: "Det fleksible danske arbejdsmarked – en forskningsoversigt", CARMA 2005

Bredgaard, Thomas: "The quest for the Holy Grail - The Danish labour market strategy of the 1990s"; CARMA 2001

Bredgaard, Thomas og Larsen Flemming: "Svingdøre og blindgyder på det danske arbejdsmarked; FTF FOKUS NR:5; 2006

Bredgaard, Thomas, Dalsgaard, Lene og Larsen, Flemming: "An alternative approach for studying public policy – The case of municipal implementation of active labour market policy in Denmark; CARMA 200?

Due, Jesper og Madsen, Jørgen Steen: "Fra storkonflikt til barselsfond - Den danske model under afvikling eller fornyelse"; Djøfs forlag; København 2006

Jørgensen, Henning og Larsen Flemming: "Aktivgørelse af aktiveringen kommer ikke af sig selv – betydningen af institutionelt design for udvikling af ledighedsindsatser" i "Drivkræfter bag Arbejdsmarkedspolitikken"; reg. af Per Kongshøj Madsen og Lisbeth Pedersen; Socialforskningsinstituttet 03:13; København 2003

Hajer, Maarten A.: "The politics of environmental discourse"; Oxford University Press; 1997

Hendeliowitz, Jan: "Decentralisering og regionalisering – Arbejdsmarkedspolitikken effect og virkning på arbejdsmarkedet" i "Drivkræfter bag Arbejdsmarkedspolitikken"; reg. af Per Kongshøj Madsen og Lisbeth Pedersen; Socialforskningsinstituttet 03:13; København 2003

Madsen, Per Kongshøj og Pedersen, Lisbeth: "Miraklernes Værksted" i "Drivkræfter bag Arbejdsmarkedspolitikken"; reg. af Per Kongshøj Madsen og Lisbeth Pedersen; Socialforskningsinstituttet 03:13; København 2003

Madsen, Per Kongshøj: "How can it possibly fly? The paradox of a dynamic labour market in a scandinavian welfare state"; CARMA; Aalborg 2005a

Madsen, Per Kongshøj: "Labour market flexibility and social protection in European welfare states – contrasts and similarities"; Aalborg Universitet; Aalborg 2005b

Madsen, Per Kongshøj: "Fyrtårn eller Slæbejolle? Dansk arbejdsmarkeds- og beskæftigelsespolitik og den europæiske beskæftigelsesstrategi" i "Drivkræfter bag Arbejdsmarkedspolitikken"; reg. af Per Kongshøj Madsen og Lisbeth Pedersen; Socialforskningsinstituttet 03:13; København 2003

Mathiesen, Anders og Højberg, Henriette: "Sociologiske feltanalyser – om at anvende Bourdieus feltbegreb i historisk konkrete analyser" i "*Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*"; reg. af Fuglsang & Bitsch Olsen; 2.rev. udg.; Roskilde Universitetsforlag 2004

Nedergaard, Peter: "Arbejdsmarkedspolitisk leksikon"; AOFs Forlag 2005

Peters, B. Guy: "Institutional theory in political science – The "new institutionalism"", Continuum, New York, 1999

Pierson, Paul: "The new politics of the welfare state"; i "The welfare state reader" red. Christopher Pierson og Francis G. Castles; Polity Press; Cambridge 2000

Plougmann, Peter: "Hvad kan vi lære af 90'ernes arbejdsmarkedspolitik" i "Drivkræfter bag Arbejdsmarkedspolitikken"; reg. af Per Kongshøj Madsen og Lisbeth Pedersen; Socialforskningsinstituttet 03:13; København 2003

Regeringen, "Flere i arbejde", Beskæftigelsesministeriet, 2002 København

Rosdahl, Anders: "Ledigheds understøttelsesperiode" i "Drivkræfter bag Arbejdsmarkedspolitikken"; reg. af Per Kongshøj Madsen og Lisbeth Pedersen; Socialforskningsinstituttet 03:13; København 2003

Torring, Jacob: "Notat om den Hollandsk model"; RUC 2003

Torring, Jacob: "Den stille revolution i velfærdsstaten – fra forsørgelse og hierarki til Aktivering og netværksstyring" i "Drivkræfter bag Arbejdsmarkedspolitikken"; reg. af Per Kongshøj Madsen og Lisbeth Pedersen; Socialforskningsinstituttet 03:13; København 2003

Wilthagen, Ton og Tros, Frank: "The concept of "flexicurity": a new approach to regulating employment and labour market", *Transfer* vol. 10, nr. 2, 2004

6.1 Tidsskrifter og artikler

“Arbejdsgiverne tvivler på fagbeægelsen fremtid” i Ugebrevet A4, d. 17/1 2005

“Dansk model bliver ikke nogen eksportsucces” i Ugebrevet A4, d. 3/10 2005

“Den danske model presses fra alle sider” i Ugebrevet A4, d. 16/1 2006

“EF-domstolen truer den danske model” i Ugebrevet A4, d. 31/10 2005

“Fagbevægelsen går nye veje for at skaffe medlemmer” i Ugebrevet A4, d. 12/2 2007

“Fra arbejdskamp til velfærdskamp” i Ugebrevet A4, d. 8/1 2007

“Hvad sker der med den danske model?” i Berlingske Tidende, d. 16/1 2006

“Jeg er ikke sikker på, at den skandinaviske velfærdsmodel med høje sociale ydelser er bæredygtig” i Ugebrevet A4, d. 18/12 2006

“Konfliktret stadig på vippen i EU” i Ugebrevet A4, d. 29/5 2007

”Kronik om flexicurity” i Politiken, d. 11/6

“LO skifter kurs i EU-politikken” i Ugebrevet A4, d. 6/10 2003

“LO taber markedsandele” i Ugebrevet A4, d. 28/8 2006

“Man har et standpunkt?” i Ugebrevet A4, d. 20/11 2006

“Ny plan for EU-arbejdsmarked på vej” i Ugebrevet A4, d. 24/1 2005

“Titusinder fra vælger A-kasserne” i Ugebrevet A4, d. 2/4 2007

“Trængt fagbevægelse kæmper for indflydelse i EU” i Ugebrevet A4, d. 14/5 07

“Unge fravælger A-kasse” i Ugebrevet A4, d. 2/4 2007

“Vellønnede skal have mere i Dagpenge” i Ugebrevet A4, d. 16/4 2007

“Økonomien går ned i gear” i Ugebrevet A4, d. 23/4 2007

6.2 Audiokilder:

Højlund, Niels: ”8. del: 80’erne; Horisontforskydninger” i “Tiden tegn og folkets tarv”;
Vartorv og DR P1; København 2005

6.3 Websider

<http://www.ftf-a.dk/Loensikring.aspx> set d. 28/5 2007